

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Greta Külvet

**Eesti Televisiooni kultuurisaade “OP” enne ja pärast
formaadimuutust**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ragne Kõuts, PhD

Tartu 2017

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	5
1.1 Kultuuriajakirjandus	5
1.1.1 Kultuuriajakirjanduse teemakäsitus.....	6
1.1.2 Kultuuriajakirjandus Eestis.....	7
1.2 Kultuurisaade “OP”	8
1.2.1 Formaadivahetus.....	10
1.2.2 Vaadatavus.....	12
2. Uurimisküsimused	13
3. Meetod ja valim	14
3.1 Kodeerimisjuhend.....	14
4. Tulemused	17
4.1 Saadete struktuur.....	17
4.2 Saatekülalised.....	18
4.2.1 Saatekülalise roll.....	18
4.2.2 Saatekülalise seotus loo teemaga.....	19
4.3 Kultuurivaldkonnad	20
4.3.1 Kunst.....	21
4.3.2 Teater	22
4.3.3 Film.....	23
4.3.4 Muud valdkonnad	23
4.4 Geograafia	24
4.4.1 Teose keskne kultuuriruum	24
4.4.2 Kultuurisündmuse või –objekti geograafia.....	25
4.5 Teemade käsitus.....	25
4.5.1 Käsitluse ajend, –fookus.....	25
4.5.2 Käsitlusviis	27
4.5.3 Viited kultuurielu küsimustele-probleemidele	27
4.5.4 Saatejuhi roll.....	28
4.5.5 Illustratiivne materjal.....	29
5. Järeldused.....	30
5.1 Diskussioon	34
5.2 Meetodikriitika ja edasised uurimissuunad	37
Kokkuvõte	39
Summary	41
Kasutatud allikad	43
Lisad.....	46
Lisa 1. Kodeerimisjuhend	46
Lisa 2. Uuritud saatelõikude ja intervjueeritavate nimekiri	49

Sissejuhatus

“Formaati ei pea vahetama tingimata sama tihti kui Tartu intellektuaal sokke – iga kolmveerand aasta tagant,” kritiseeris filmimees Rain Tolk 2015. aasta aprillis kultuurisaate “OP” formaadimuutust. Eesti Televisioon sai tol kevadel kirju erinevate kultuurivaldkondade erialaliitudelt, kes jagasid “OPi” endise saatejuhi pahameelt (Alla, 2015). Nüüdseks üle 17 aasta eetris olnud kultuurisaade oli toona vaid aasta ja paar kuud varem muudetud valdkonnaülesest kultuurimagasinist kolmeks valdkonnapõhiseks saateks – “OP! Kunst”, “OP! Teater” ja “OP! Film”. Kultuuriinimestele tundus nädalas ühele valdkonnale keskendumine sobivat, kuid ometi otsustas Eesti Rahvusringhäälingu programminõukogu 2015. aasta sügisest valdkonnapõhise käsitlemusega mitte jätkata ja naasta mitut valdkonda hõlmavate saadete juurde. Õhku jäi palju küsimusi.

Aastate jooksul on mitmed kultuurisaadete sarjad Eesti Televisiooni eestrist kadunud. Eelkõige ei leia programmist enam kultuurikriitikat pakkuvaid saateid. Vestlussaade “Plekktrumm” on ainus platvorm, mis võimaldab veel teleekraanil kultuuri üle põhjalikumalt ja pikemalt arutleda. Suures osas on Eesti Televisioonis kultuuri vahendamine jäänud kultuurimagasinide kanda (“OP”, “Kirjandusministeerium”, “MI”). Hiljuti kärbiti aga ka ühte neist kolmest – 2017. aastast jõuab “MI” eetrisse vaid üle nädala, “vahenädalal” asendab saadet mõni muusikaalane dokumentaalfilm. Seega peavad kõik Eesti olulisemad kultuurisündmused mahtuma “paremal” nädalal ära tunni, “halvemal” poole tunni sisse. Igapäevaseks kultuurituvustajaks on tõusnud ka “Aktuaalse kaamera” kultuuriuudised ja “Ringvaate” kultuurilood, kuid sealsed ajalised piirangud ühele teemale on veelgi rangemad, mis paratamatult välistab igasuguse põhjaliku analüüsi.

Käesoleva bakalaureusetöö ajendiks on lisaks eelnevalt välja toodud diskussioonile ka 2016. aastal kirjutatud Eesti Televisiooni kultuuriprogrammi tervikuna analüüsinud seminaritöö, milles määratleti kultuuriprogramm küllaltki laialt, kaasates valimisse näiteks ka filmid ja teleseriaalid. Just lai kultuuriprogrammi määratlus aitas autoril märgata, et ETV ja ETV2 kultuuriprogrammis domineerivad välismaised lavastuslikud saated, mis täidavad suure osa eetriaegast (Külvet, 2016). Seega on oluline pöörata tähelepanu neile vähestele kultuurisaadetele, mis vahendavad muuhulgas Eesti kultuuri, ning uurida põhjalikumalt nende sisu. Kui eetriaeg on niivõrd piiratud, peab selle täitma parima võimalikuga. 2017. aastal asub

ametisse ka Eesti Rahvusringhäälingu uus juht, millega seoses on küsimus kultuuri olulisest rollist rahvusringhäälingus jälle teravamalt päevakorda tõusnud (Ibrus, 2017). Ka konkreetselt “OPi” üle on rahvusringhäälingul plaanis peatselt põhjalikumalt arutleda (Mälk, 2017), mis annab antud tööle lisaväärtust, pakkudes saatetegijate enda analüüsile võrdlusmaterjali.

Varasemalt on kultuurisaadet “OP” uurinud Maarja Aeltermann, kes võttis oma magistritöös vaatluse alla kõik kuni 2011. aastani eetris olnud saated, keskendudes seejuures sõnateatri kajastamisele (Aeltermann, 2011). Tema töö on oluliseks alusmaterjaliks, mis annab pildi “OPi” kultuurikäsitluse üldistest suundadest ja loob võimaluse toona saadud tulemusi uutega kõrvutada. Aeltermann kaitses oma magistritöö aga 2011. aastal, mil eelnevalt kirjeldatud formaadimuutus veel aset leidnud polnud, mistõttu panustab antud bakalaureusetöö Eesti kultuuri jaoks kahtlemata väga olulise saate arengu jäädvustamisesse. Televisiooni kultuuriprogrammi on tudengitöödena hiljuti uuritud veel toimetamise (Inselberg, 2013) ja muusikasaadete vaatenurgast (Lutter, 2009).

“OPi” puhul oleks kultuurikajastamist võimalik käsitleda ka laiemalt, näiteks uurides saate lugude kaasamist portaali kultuur.err.ee. Samuti saaks toimetamispõhimõtteid analüüsida rohkem sügavuti, näiteks intervjuuerides saatetegijaid. Lähtuvalt töö fookusest ja bakalaureusetööle seatud mahulistest nõuetest, keskendub käesolev uurimistöö aga “OPi” kui tervikliku telesaate sisuanalüüsile, et anda ülevaade formaadivahetusega toimunud muutustest konkreetsete näitajate kaudu.

Töö koosneb neljast sisupeatükist. Teooriapeatükis peatutakse kultuuriajakirjanduse eripäradel, teemakäsitlusel ja olukorral Eestis. Samuti antakse ülevaade kultuurisaatetest “OP”. Teine peatükk püstitab uurimisülesande ja –küsimused, kolmas kirjeldab uuritavat materjali, uurimismeetodit ja valimit. Neljandast peatükist saab ülevaate uurimistöö tulemustest, mis koosneb suures osas graafikutest ja analüüsivatest kommentaaridest. Tulemuste peatükk on jagatud alapeatükkideks vastavalt analüüsikategooriatele. Viiendas peatükis tuuakse välja järeldused ja diskuteeritakse uurimistöö tulemuste üle. Töö lõppeb nii eesti- kui inglisekeelse kokkuvõtte, kasutatud allikate nimekirja ja lisadega.

Autor tahab siinkohal tänada oma juhendajat Ragne Kõutsi, kelle täpsed nõuanded aitasid leida bakalaureusetööle kindla suuna ja fookuse, ja retsensenti Silver Meikarit, kes andis tööle väärtuslikku tagasisidet.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1 Kultuuriajakirjandus

Mõistmaks kultuuriajakirjandust, on oluline esmalt lahti mõtestada kultuuriväli ja seal valitsevad jõud. Väli on suhetesüsteem, kus tegutsevad agendid vastavalt oma sotsiaalsele positsioonile, mille kujundamisel on kultuuriväljal oluline roll sümboolsel (kuulsus, au, prestiiž) ja kultuurilisel kapitalil (teadmised kultuuri kohta). Sümboolset kapitali kogutakse teistepoolse tunnustuse kaudu, kultuurilist kapitali annab edasi haridus. Iga välja eelduseks on teatav autonoomsus, mis ei välista aga erinevate väljade mõju üksteisele (Bourdieu, 1993, 2010). Kuigi ajakirjandusväli ise paikneb kultuuriväljal, on kultuuritootmine allutatud hoopis ajakirjanduse struktuursele sundusele, mis mõjutab kultuuritootmise spetsiifikat (Bourdieu, 1999). Ajakirjandusväljal kehtivad aga kultuuriväljast erinevad normid. Nimelt on seal olulised väärtused, mis on peamiselt seotud informatsiooni kvaliteedi tagamisega – objektiivsus, mõistetavus, ausus, tasakaalustatus (Skulte, 2014).

Kultuuriajakirjandus peegeldab kultuurivahendajana ajakirjandusvälja ja kultuuritootmisvälja vahepealseid positsioone (Bourdieu, 1993). Ajakirjandusväljal peetakse kultuuriajakirjandust tihti kallutatuks ning ühiskonna ja demokraatia seisukohalt vähemääravaks (Hovden ja Knapskog, 2015). Erinevalt näiteks poliitikaajakirjandusest ei käsitleta kultuuriajakirjandust tihti legitiimsena, kuna kultuuritööstus ja –ajakirjandus on vastastikusel sõltuvuses (Kristensen, 2015). Samas ka kultuuritootmisväljal taunitakse kultuuriajakirjanike sõltuvust massiturust ning erialase hariduse ja kunstiliste väärtuste pagasi puudumist (Hovden ja Knapskog, 2015). Kultuuriajakirjanikud peavad pidevalt oma professionaalset tegevust nii teiste ajakirjanike kui kultuuritootjate ees kaitsma (Kristensen, 2015). Ka “OPi” uus ajakirjanikust saatejuht pidi enda tegevust juba enne hooaja algust avalikkuse ees justkui õigustama (Viilup, 2015).

Seega on kultuuriajakirjandus ajakirjandusmaastikul unikaalne, kuna vahendab samaaegselt sündmusi ja annab hinnanguid, luues seejuures piltlikult kultuuritootjate ja –tarbijate vahele silla. Kuigi ka galeriste, teatrijuhte, kirjastajaid jt saab pidada kultuurivahendajateks, erinevad kultuuriajakirjanikud neist oma iseseisva, kuid mitte erapooletu vaatepunkti poolest (Scott, 1999). Teisisõnu on kultuuriajakirjanikud väravavahiks, kes lubavad kunstnikul kunstiilma siseneda või mitte (Skulte, 2014), andes igale kajastatud kultuuritootele ja selle autorile

teatava autoriteedi. Kui kultuuritoode kultuuriajakirjanike valikusse ei osutu, puudub sellel põhimõtteliselt ka edasine tee. Oluline pole mitte kajastuse hinnang, vaid kajastus ise, arvab Scott (1999), sest ka halb arvustus on parem kui arvustuse puudumine.

1.1.1 Kultuuriajakirjanduse teemakäsitus

Hellmann ja Jaakkola (2011) väidavad, et kultuuriajakirjanduses on toimunud nihe esteetilisest paradigmast ajakirjandusliku paradigma poole. Kuna tänapäeval on kultuuri funktsiooniks vajadusi tekitada, mitte neid rahuldada, siis peab ka kultuuriajakirjandus rõhuma Skulte (2014) järgi muuhulgas kiirusele ja ajakirjanduslikule professionaalsusele. Üheltpoolt on kultuuriajakirjanduse ülesanne pakkuda kompetentset ekspertiisi, mistõttu peab kultuuriajakirjanik olema kunstimaailmas omainimene ja kultuuriringkondi võimalikult lähedalt tundma. Teisalt on aga ajakirjanduslikke norme ja väärtuseid peaaegu võimatu tagada, kui ajakirjanik on omainimene keskkonnas, kus tegutsevad tema kajastus- ja kriitikaobjektide autorid (Skulte, 2014).

Sidemete täielik kaotamine kultuuriväljaga võib aga vähendada kultuuriajakirjaniku legitiimsust nii kultuurimaailma kui publiku silmis (Hellman ja Jaakkola, 2011), mistõttu tekkisid paljudes kultuuritegelastes kahtlused ka “OPi” uue ajakirjanikust saatejuhi osas. Ka 2017. aasta algusest on tuua asjakohane näide, kui Eesti tunnustatud muusikute ja muusikapedagoogide ringkonnas kerkis üles skandaal, kui nende jaoks mitte piisavalt legitiimne ja ajakirjandusharidusega noor helilooja süvamuusika festivali korraldust kriitiliselt arvustas (Hõbe, 2017; Prommik, 2017). See tähendab, et nn oma ala inimesed ei pruugi kajastusse, eriti kriitikasse, üldse süvenedagi, kui seda ei vahenda nende jaoks autoriteetne isik, kuna tal puudub nende hinnangul vastav kompetents, et mingit teemat üldse puudutada.

Ühiskonnas kujuneb kultuur legitiimseks aga just tänu eliitajakirjandusele (Bourdieu, 1993). Paljud rõhutavad kultuurimeedia osa elitaarse kultuuri viljelemisel, kuid samas on sel suur konsolideeriv roll rahvakultuuri teadvustamisel, säilitamisel ja mõistmisel (Skulte, 2014). “Valgete” väljaannete kultuuriajakirjanikud peavad uskuma, et mida iganes nad oluliseks peavad, on see oluline laiemas kultuurikontekstis, mitte ainult nende publiku jaoks. Kvaliteetajakirjandus on teadlik erinevate nišiturgude ning mitmesuguste kõrg- ja populaarkultuuri kunstivormide väärtussüsteemidest (Scott, 1999). Bourdieu järgi (1993) majandusliku kapitali kasvades kultuurinähtuse sümbolne ja kultuuriline kapital ehk sellele

omistatud tunnustuse väärtus kahaneb. Kvaliteedi ja legitiimsuse küsimused on kultuuritootmises kohati olulisemadki kui tuluteenimine ja turuosad (Kuipers, 2011). Et saada ümber majandusliku kasu ebamugavast probleemist, kasutavad enamik kvaliteetväljaandeid strateegiat, millega tõstetakse populaarsema massikultuuri nähtused kõrgkultuuri kõrvale ning neid käsitletakse samal viisil (Scott, 1999).

Kultuuriajakirjanduse “ajakirjanduslik normaliseerimine” toob kaasa süvaanalüüsi kadumise. Kvaliteetse kultuuriajakirjanduse juurde kuulub siiski ka interpretatsioon, analüüs ja arutlemine, mis pakub auditooriumi kultuuriväljal toimuvast teavitamise kõrval nende sündmuste, aga ka muude sotsiaalse elu valdkondade probleemide filosoofilist analüüsi ja loovtõlgendust. Sellisel lähenemisel on aga mitmeid probleeme, eriti ajapuudus (Skulte, 2014). Seega on kultuuriajakirjandus muutumas kultuurikriitikast “kultuuri teenindavaks ajakirjanduseks” (Kristensen, 2015). Kajastus peab küll olema alati seotud kultuurisündmusega, kuid seejuures mingil viisil päevakorrast väljas, viidates eriteadmisele. See peab olema kunstist kunsti pärast, aga ei saa ka vältida turu nõudeid (Scott, 1999).

1.1.2 Kultuuriajakirjandus Eestis

2016. aastal läbi viidud Eesti kultuuriajakirjanduse uuringu järgi on kultuuriajakirjandusel nii Eesti ühiskonnas kui ka kultuurielus uuenenud ja mitmekesine roll. Vähemtähtsaks peetakse tagasisidet loojatele ning publiku vahetut reageeringut ja isiklikku professionaalset suhtlust. Oluline on kultuuriajakirjanduse roll aruteluplatvormina, ühiskonna väärtushierarhiate ja sotsiaalsete tähenduste kujunemises osalejana (Lauristin, 2016). Ometi on ka Eestis loomemajanduse printsiip hakanud muutma mitte ainult kultuuriajakirjandust, vaid ka kultuuri ennast. See ohustab kultuurilise identiteedi mitmekesisust, sest vähemtasuvad ja masse mittekõnetavad kultuurivälja osad võivad jääda varju. Kultuuritoimetajad peaksid seisma vastu kultuurivaldkondade vaheliste piiride taastootmisele, aidata kaasa dialoogilisusele ja vastastikku rikastavale ideedevahetusele (Kõuts-Klemm, 2016).

Alljärgnevalt on välja toodud 2016. aastal läbi viidud Eesti kultuuriajakirjanduse uuringu põhitulemused, mis on käesoleva töö seisukohalt olulised:

1. Kultuurikäsitluse ajendid jagunevad meedias suuresti kaheks: (1) kiire reageerimine konkreetsele ja uudisväärtuslikule sündmusele või (2) kultuurivälja ja sealsete protsesside üldine analüüs, millel võib olla sündmuslik ajend, kuid see pole fookuses.

2. Kultuuriajakirjanduse sisus peegelduvad toimetajate personaalsed sisuvalikud, mis võivad seada löögi alla kultuurikäsitluse sügavuse ja mitmekesisuse, kuna kultuuritoimetused koosnebki vaid ühest-kahest inimesest (Kõuts-Klemm, 2015).
3. Teatud teemade puudumine on väljakujunenud nn 'ajalooline' traditsioon, kuna pole harjutud osadel kunsti- ja kultuuriteemadel avalikult arutama (Kõuts-Klemm, 2016).
4. Intervjueeritavate hulk on üldlehtedes mitmekesisem, kultuuriväljaanded on ekspertarutelu kohaks, kust on välja jäetud mittespetsialistid, mitteeriala inimesed.
5. Üldväljaanded omakorda ei huvitu teatava regulaarsusega väljaspool Tallinna toimuvatest sündmustest, milles ei osale kohaliku kultuurivälja mõistes „staarid“ (Kõuts-Klemm, 2015).

Ringhäälingu kultuurikajastust iseloomustab vähene hulk analüütilisi ja suur hulk informeerivaid kultuurisaateid, ajakirjanduslike vormide vähene mitmekesisus ja vähene mängulisus ning peamiselt tehnoloogilistest iseärasustest tingitud Tallinna-kesksus. Probleeme tõstatatakse harva ning kui, siis mitte tugevalt. Käsitlused on neutraalsed või tõlgenduslikud, filosoofiline analüüs ja ideoloogilised hinnangud praktiliselt puuduvad (Kõuts-Klemm, 2016).

1.2 Kultuurisaade “OP”

Iga uue meediumi tulek on muutnud midagi kultuuri sisus ja tarbimisviisides (Lauristin, 2012: 17). See tähendab, et meedium ei ole pelgalt neutraalne kultuurivahendaja, vaid kujundab endale vastavaks ka kultuuri sisu. Televisioon laiendas oluliselt olemasolevaid võimalusi kultuuri vahendamiseks, eelkõige liikuva pildi näol.

Katrin Seppel (1981) on oma diplomitöös välja toonud televisiooni kui kultuurivahendaja neli spetsiifilist omadust:

1. Televisioon mitte ainult ei kujuta reaalsust, vaid osaliselt ka loob seda. Kui teistel aladel kujutab televisioon sõnas ja pildis sündmusi, mis leiavad aset sõltumatult televisioonist (nt poliitika, majandus), siis kultuuri puhul televisioon sellega ei piirdu, vaid võtab ka ise osa edastatava reaalsuse loomisest (nt teleteater).
2. Televisioon suudab edastada kõiki kunstiliike, mida trükimeedia ja raadio liikuva pildi puudumise tõttu ei suuda.

3. Televisioon vahendab erinevalt näiteks mängufilmist ka metateavet kultuuri kohta. See tähendab, et televisioon mitte ainult ei vahenda kultuuri, vaid pakub ka võimalust selle üle arutleda.
4. Televisioon saab mõjutada elanike suhtumist kultuuri, muutes näiteks kultuurisaadete proportsiooni (Seppel, 1981).

Kultuurimagasin “OP” on olnud Eesti Televisiooni eetris juba 1999. aastast. “OPi” käsitusviis on ajakirjanduslik-populaarne, enamasti fookusega mõnel mediatiseeritud tootel – kultuur ja kunst, mis on populaarne ja mida kirjeldatakse tavainimesele arusaadaval moel. Sageli antakse saatepublikule ette loomega suhestumise võti, kirjeldades, mida on looja soovinud teosega ütelda (Lauristin, 2016). Kui 1990. aastatel ning 2000. aastate alguses oli Eesti Televisiooni kultuuriprogrammis mitmeid filosoofilist sisu ja laiemat sotsiaalset tausta kaasavaid vestlussaateid, siis nüüdseks on eetris vaid kokkuvõtlikud nädalamagasinid (Aeltermann, 2011). 2017. aastal on “OPi” kõrval kultuuriprogrammis veel kirjandussaade “Kirjandusministeerium” ja muusikasaade “MI”. ETV2 eetris on ka vestlussaade “Plekktrumm”, kus käsitletakse kultuuri laiemalt kui vaid kunstivormide kaudu. Samas ei ole “OP” pelgalt nädalamagasin, vaid näiteks ka platvorm aasta kultuurikriitiku valimiseks, pakkudes “hüppelauda” mitte ainult professionaalsetele loomeinimestele vaid ka kriitikutele.

Kultuurisaadete vähendamine rahvusringhäälingus – eetrist on kadunud “Jüri Üdi klubi”, hiljuti kärbiti “MI” – ja liikumine magasinipõhise kultuurikajastamise suunas on põhjustanud palju kriitikat, eriti sügava kultuurihuviga auditooriumi seas. Meelis Oidsalu hinnangul Eesti avalik-õiguslikus foruumis kultuuriajakirjandus üldse puudub. Rahvusringhääling on tema sõnul teinud küll palju, et eesti kultuuri edendada ja tutvustada, kuid ajakirjanduslik distants ja kriitika kajastatava objekti suhtes puuduvad. Kultuuri koheldakse vanemlikult, seda patroneerides (Oidsalu, 2016b). Margot Visnapi järgi on osa kultuurist jäetud rahvusringhäälingus “vaeslapse ossa” (v.a muusika “MI” näol, mida nüüdseks on ka poole võrra vähendatud), kuna neid valdkondi katab ainult tempokas, ajaga võidu jooksev kultuurimagasin “OP” (Visnap, 2010).

Veiko Märka on “OPile” ette heitnud sisutühjust, kildkondlikkust, kõne all olevat aina samad isikud ja kultuuriasutused, ning alternatiivkultuuri eiramist. Kultuurisaates peab tema sõnul olema kirge, huvitavaid mõtteid, konflikte ja kontraste (Märka, 2011). Oidsalu sõnul

kujundavad “OPi” puhul ajakirjandusliku kajastuse objektid saate sisu ise, sest turundus ja ajakirjandus on seal niivõrd läbipõimunud. Tegemist olevat kultuurikaupade telepoeaga, kus tuntud näod soovivad uudistooteid (Oidsalu, 2016a).

Maarja Aeltermanni (2011) magistr töö kinnitab mainitud kriitikat. Üldiselt on “OPi” teemad kajastatud uudistena, arutelusid on vähe, eelistatud on Eesti “lipulaevad”. Lemmikteemad on kunst ja sõnateater ning kõneisikud üldiselt teosega otseselt seotud loomeinimesed, vähe esineb muid eksperte. Kuigi “OP” ei kajasta ühiskonnas aktuaalseid kultuuriga seotud teemasid, ei koguks tõsine kultuurikriitiline saade sama palju publikut kui mosaiikne magasin (Aeltermann, 2011). Joonas Hellerma hinnangul pole praegu lihtsalt leitud niisugust vormi ega isiksuste kooslust, kes oleks huvitatud, motiveeritud ja piisavalt atraktiivsed, et luua püsiv ja järjekindel kultuurikriitika formaat, mis rahuldaks ka intellektuaalselt nõudlikku publikut. Seepärast on valik tehtud kultuuri populariseerivate ja tutvustavate formaatide kasuks nagu “OP” (Oidsalu, 2016b).

1.2.1 Formaativahetus

2014. aastal muutus “OP” üldisest nädalamagasinist valdkonnapõhisteks saadeteks – alustasid “OP! Kunst”, “OP! Film”, “OP! Teater” ja kuu viimasel nädalal jätkas juba 2012. aastast tegevust “Kirjandusministeerium”. Uue formaadiga tulid ekraanile ka oma valdkonna esindajatest saatejuhid – Kaido Ole, hiljem Marko Mäetamm kunsti-, Ilmar Raag, hiljem Rain Tolk filmi- ja Andrus Vaarik teatrisaate juhina. 2015. aasta sügishooajal naasis “OP” küllaltki ootamatult endise valdkonnaülese formaadi juurde, mida hakkas juhtima ajakirjanik Margit Kilumets. “Kirjandusministeerium” kui neljast valdkonnasaatest kõige vaadatum jäi samal kujul eetrisse (Alla, 2015).

Formaativahetus tekitas Eesti kultuuritegelastes pahameelt, kuna kardeti saate muutumist kergekaaluliseks. Eesti Teatriliit kartis kunstisaadete mahu vähenemist ning rõhutas, et kultuurisaate käsitus peab olema asjatundlik ja professionaalne. Mitme filmitegijate erialaliidu sõnul ei luba nädalaülevaate formaat käsitleda erinevaid kultuurivaldkondi niivõrd süvitsi nagu eraldi saated. Endine saatejuht Rain Tolk ennustas saate meelelahutuslikustumist, millel on rohkem ühist “Ringvaate” kui endise “OPiga”. Tolgi sõnul vahetati välja täiesti hästi toimiv süsteem (Alla, 2015). Pärast esimese saate eetrit heitis kultuuriajakirjanik Janar Ala uuenenud formaadile ette persoonikeskust, kõrvaltvaataja positsiooni varjajtmist ja staatilist

intervjuerimist. Varasem arvamuste kollaaž, kus mõnikord võtsid sõna ainult kõrvalvaatajad, oli olnud tema hinnangul elavam ja dünaamilisem (Ala, 2015). Muusikaajakirjanik Mart Niineste leidis, et uue formaadiga on latti langetatud, sest endine teemakeskne arutlus on asendunud potentsiaalselt huvitavate inimeste heietustega, mistõttu on “OP” muutnud kultuuriajakirjandusest nädalalõpuajakirjanduseks. Saate veebikommentaariumis heideti ette, et saadet peaks juhtima kultuuriinimene, sest muidu ei teki liigselt agaral ajakirjanikul professionaaliga õiget dialoogi (Hanson, 2015).

Ajakirjanik Raimu Hanson aga leidis, et eraldi saadete vaatajate ühisosa oli väike ning mitmest valdkonnast kõneleval saatel on suurem vaatajaskond, mis on kunsti ja kultuuri seisukohalt oluline. Tema sõnul ei ammenda uus “OP” küll kogu kultuurilist rikkust ja mitmekesisust, kuid seda ei tee ka üle mitmete lehekülgede ulatuvad võõrsõnaderohked ja hämarate mõttekäikudega süvaanalüüsid kultuurilistes nädalalehtedes ja kuukirjades (Hanson, 2015). Muudatuse taga seisnud ERRi programminõukogu põhjendas muutust operatiivsuse vajaduse kasvu ja kultuurivaldkondade avarumisega, mis ei mahu valdkonnapõhiste saadete raamidesse. Samuti ei olevat erinevate valdkondade esinejad tihti oma saadet üles leidnud (Alla, 2015).

Ajakirjanduslikustunud kultuurimeedia võib küll panna publikut kunstidest rohkem huvituma, kuid see võib päädida ka kultuuriajakirjandusliku “hea kvaliteedi” hülgamise ja süvahuviga vaatajate unarusse jätmisega. Kindel temaatiline jaotus aga pärsib tegijate reageerimist eesolevatele sündmustele ning teenib oma väga limiteeritud publiku huve “liiga hästi” (Hellman ja Jaakkola, 2015). Võimalik, et just rangete ajakirjanduslike normide järgimise korral väljaannetes, mis pole spetsialiseerunud ühele kitsale valdkonnale, on nende sisu laiale auditoriumile senisest tajutavam, huvitavam ja kvaliteetsemgi (Skulte, 2014).

Kultuurisaate “OP” puhul tuleks uurida, kuidas muutus saate sisu kultuuriajakirjanduse ajakirjanduslikustumise kontekstis. Kuna uuel ajakirjanikust saatejuhil ei ole kultuuriväljal niivõrd suurt kapitali kui eelnevatel oma ala ekspertidest saatejuhtidel, kahtlustasid kultuuriväljal tegutsejad, et formaadivahetus vähendab “OPi” väärtust. Seetõttu on oluline analüüsida, millised muutused on uue “ajakirjanduslikustunud” formaadiga saate sisus kaasnenud, ning hinnata edastava materjali kvaliteeti, lähtudes eelkõige kajastuse mitmekesisusest.

1.2.2 Vaadatavus

Kuigi antud bakalaureusetöö ei keskendu otseselt “OPi” populaarsuse uurimisele ja analüüsimisele, on taustainfoks oluline sisse tuua ka vaatajanumbrid, mis aitavad hiljem töö tulemuste üle arutleda. Statistikast nähtub, et keskmiselt oli 2015. aasta esimese 12 valdkonnapõhise saate vaadatavus kõrgem (55 tuh televaatajat) kui 2017. aasta 12 esimese valdkonnaülese saate puhul (49 tuh televaatajat) (vt tabel 1). Seega formaadimuutusega saate vaadatavus mõnevõrra langes. Oluline on siinkohal arvestada tendentsiga, et aastast aastasse vaadatakse üha rohkem saateid interneti vahendusel või järelvaatamisega, mis antud numbrites ei kajastu. Mõlema formaadi puhul on märgata suuremaid vaatajanumbreid hooaja alguses. Kõige populaarsem saade uuritud perioodidel oli 2015. aasta 20. jaanuari “OP! Film” (77 tuh televaatajat) ja kõige vähem populaarsed 14. märtsi ja 2. mai saated 2017. aastal (32 tuh televaatajat).

Tabel 1. Kultuurisaate “OP” aasta esimese 12 saate vaadatavus 2015. ja 2017. aastal.

2015	Valdkonnapõhiste saadete vaadatavus	2017	Valdkonnaüleste saadete vaadatavus
06.01 Kunst	43 tuh, 3,5%	10.01	63 tuh, 5,2%
13.01 Teater	67 tuh, 5,5%	17.01	70 tuh, 5,8%
20.01 Film	77 tuh, 6,3%	24.01	67 tuh, 5,5%
03.02 Kunst	54 tuh, 4,4%	07.02	55 tuh, 4,5%
10.02 Teater	67 tuh, 5,5%	14.02	51 tuh, 4,2%
03.03 Film	54 tuh, 4,4%	21.02	53 tuh, 4,4%
10.03 Kunst	46 tuh, 3,7%	07.03	41 tuh, 3,4%
17.03 Teater	58 tuh, 4,7%	14.03	32 tuh, 2,6%
24.03 Film	49,5 tuh, 3,6%	21.03	45 tuh, 3,7%
07.04 Kunst	49 tuh, 4,1%	04.04	38 tuh, 3,1%
14.04 Teater	51 tuh, 4,2%	18.04	42 tuh, 3,5%
21.04 Film	47 tuh, 3,9%	02.05	32 tuh, 2,7%

Allikas: Kantar Emor

Sihtrühm: 4-aastased ja vanemad Eesti elanikud

2. Uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida, millised muutused kaasnesid formaadivahetusega “OPi” kultuurikajastuses, toetudes tulemuste analüüsis teooria osas käsitletud väljateooriale, kultuuriajakirjanduse ajakirjanduslikustumisele, Eesti kultuuriajakirjanduse eripäradele ja meedias “OPi” kohta levinud arvamustele. Teisisõnu annab töö ülevaate “OPi” sisust ja kultuurikäsitluse viisidest, võrreldes 2015. aastal eetris olnud valdkonnapõhiseid ja 2017. aastal eetris olnud valdkonnaüleseid saateid.

Eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas on muutunud “OPi” sisu ja struktuur seoses formaadivahetusega?

- 1.1 Milline on saate ülesehitus?
- 1.2 Kes on saatekülalised ja millises rollis nad esinevad?
- 1.3 Millised kultuurivaldkonnad kajastust leiavad?
- 1.4 Milliseid geograafilisi piirkondi käsitletud puudutavad?

2. Kuidas on formaadivahetusega muutunud kultuurikäsitluse ajendid ja viisid?

- 2.1 Millest ajendatuna kajastab “OP” kultuuri?
- 2.2 Kuidas saates kultuuriteemadest räägitakse?
- 2.3 Milline on saatejuhi osalus?

3. Meetod ja valim

Kultuurisaate “OP” analüüsimiseks on käesolevas bakalaureusetöös kasutatud standardiseeritud kontentanalüüsi meetodit. Meetodi looja Bernard Berelson defineerib kontentanalüüsi kui uurimistehnikat kommunikatsiooni või tekstide eksplitsiitse sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks kirjeldamiseks (1954: 489, Kalmus, 2015 kaudu). See tähendab, et analüüs viiakse läbi kindlate reeglite alusel ja tulemusi saab mõõta numbriliste väärtuste abil (Kalmus, 2015). Kuna käesoleva töö eesmärgiks on tuua välja formaadivahetusega kaasnenud suuremad muudatused teemade valiku ja käsitluse ning saates esinejate osas, annab kontentanalüüs võimaluse neid muutusi selgelt esitada.

Valim on moodustatud lähtuvalt eesmärgist eri tüüpi saateid võrrelda, mistõttu on Rämmeri (2014) määratluse järgi tegemist sihipärase valimiga, mis kaasab analüüsi piisava hulga saateid, et näha saateid läbivaid jooni ja teha nende põhjal järeldusi. Vaatluse all on neli kuud mõlema saatetüübi eetriperioodist – kokku 24 saadet (ühes kuus on eetris kolm saadet, neljandat asendab “Kirjandusministeerium”). Analüüsiühikuks on seejuures saatelõik ehk lugu – kokku 108 (vt Lisa 2) –, mis keskendub ühele teemale, sündmusele või objektile. Esinejate analüüsimisel on analüüsiühikuks konkreetse saatekülalisega tehtud intervjuu – kokku 198 (vt Lisa 2). Et saada valdkonnaülestest saadetest võimalikult hiljutine ülevaade, kuuluvad valimisse 2017. aasta 12 esimest saadet. Valdkonnapõhistest saadetest tulevad vaatluse alla 2015. aasta 12 esimest saadet, kuna 2014. aastal valdkonnapõhine formaat alles alustas, mistõttu oli aasta esimene saade erisaade, 2016. aasta alguses oli eetris aga juba valdkonnaülene formaat. Samuti poleks olnud otstarbekas võrrelda mõlema aasta tervet kevadhooaega, kuna valdkonnaüleseid saateid jõudis 2017. aasta kevadel eetrisse ühe võrra vähem kui 2015. aasta kevadel valdkonnapõhiseid.

3.1 Kodeerimisjuhend

Analüüsikategooriad põhinevad osaliselt Eesti kultuuriajakirjanduse uuringu jaoks välja töötatud kodeerimisjuhendil, kuhu on käesoleva töö uurimisküsimuste spetsiifikat arvesse võttes kategooriaid lisatud (vt Lisa 1). Analüüsis vaadeldakse nelja suurt kategooriat, mis on vastavuses uurimisküsimustega – esinejad, erinevate kultuurivaldkondade kajastamine, teemade geograafia ning käsitusviis ja –põhjused. Samuti kirjeldatakse tulemuste osas saadete struktuuri, mis vastab esimesele uurimisküsimusele, kuid mille jaoks

kodeerimisjuhendis eraldi kategooriat pole. Nimetatud suured kategooriad jagunevad omakorda 12 väiksemaks alamkategooriaks.

Ülesehitus. Nagu mainitud, ei kasutata saadete ülesehituse uurimiseks kodeerimisjuhendit, kuna see pole siinkohal otstarbekas. Ülesehituse analüüs põhineb autori tähelepanekutel, mis tekkisid saadete läbivaatamise käigus.

Saatekülalised. Saatekülaliste rolli kategooria põhineb Eesti kultuuriajakirjanduse uuringul. Olukordades, kus saatekülalise taust võimaldaks ta paigutada mitmesse kategooriasse, on lähtunud eelkõige saates nime all esitatud tiitlist. Juhtudel, mil esinejaks on avalikkusele tuntud loomeinimene, kes ise teema ega konkreetse kultuurivaldkonnaga seotud pole (nt laulja kommenteerib kunstinäitust), kategoriseerub ta avaliku elu tegelase, mitte professionaalse loomeinimese alla, kuna esineb sisuliselt tavatarbija rollis.

Autori poolt on välja töötatud kategooria, mis määratleb saatekülalise seotuse konkreetse loo teemaga, jagunedes otseselt seotuks, kaudselt seotuks ja mitteseotuks. See tähendab, et vaadeldakse, kas saatekülaline on kajastatava kultuurisündmuse või –objektiga kuidagi seotud või esineb objektiivse kõrvaltvaataja rollis. Saatekülaline on teemaga kaudselt seotud juhtudel, mil tal pole sündmuse või objektiga küll otsest sidet, kuid põhjus, miks on just tema teemat kommenteerima palutud, on selge (nt näidendi tõlkija kommenteerib teose põhjal valminud uuslavastust).

Kajastatud kultuurivaldkonnad. Kultuurivaldkonnad ja nende sisemine variatiivsus ehk alamžanrid on samuti määratud Eesti kultuuriajakirjanduse uuringu kodeerimisjuhendi järgi. Juhtudeks, mil käsitletav teema ühegi valdkonna või alamžanri alla ei liigitu, on olemas kategooria “muu” (nt ei kuulu otseselt ühegi kultuurivaldkonna alla lugu Tartu Apraaditehasest, kunstivaldkonna all ei ole aga kodeerimisjuhendis kategooriat, mille alla sobituksid lood tänava- või koomiksikunstist).

Geograafia. Ka käsitletava teose kultuuriruum ehk päritolu ja kultuurisündmuse või –objekti asukoht on üles märgitud vastavalt Eesti kultuuriajakirjanduse uuringu kodeerimisjuhendile. Juhtudel, mil lugu keskendub Eesti-siseselt mitmele kindlale toimumispaigale, mis ei liigitu kategooria “Eesti üldiselt” alla, on lähtunud põhiliselt rõhuasetusest (nt lugu Ööbiku

gastronoomitalu nõudest langeb kategooriasse “Eesti eri piirkonnad väljaspool Tallinna”, kuigi põgusalt viidatakse ka Tallinnas toimuvale näitusele).

Käsitluse ajendid ja viisid. Alamkategooriad, mis määravad käsitluse ajendi/fookuse ning käsitlusviisi, on üle võetud Eesti kultuuriajakirjanduse uuringust. Käsitluse ajendi/fookuse puhul lähtutakse eelkõige loo kesksest rõhuasetusest, milleks on enamjaolt mõni sündmustest, mis on kodeerimisjuhendis välja toodud. Kui aga lugu on küll ajendatud mingist konkreetsest sündmusest, aga käsitluses mainitakse seda vaid põgusalt ning keskendutakse muule, siis on tegemist looga, mille sündmuslik ajend on kaudne (nt lugu Ööbiku gastronoomitalu nõudest, mis on ajendatud Tallinnas samal ajal toimunud toidunõude näitusest). Kui loos ei viidata mitte ühelegi konkreetsele kultuurisündmusele, siis sündmuslik ajend puudub (nt lugu Tartu Aparaaditehasest).

Käsitlusviisi määramisel lähtutakse samuti põhilisest rõhuasetusest, juhul kui loos peaks esinema mitme kategooria elemente. Kategoriseerimine põhineb seega intervjuu neil osadel, mis jäid töö autori jaoks kõige enam kõlama. Olukorda, kus samas loos annavad esinejad väga erineva käsitlusviisi alla kuuluvaid kommentaare, uuritava perioodil ei esinenud. Oluline on mainida, et kui esinejateks on näiteks sündmusega otseselt seotud inimesed, siis ei saa kommentaar olla professionaalne kriitiline analüüs nende subjektiivse vaatepositsiooni tõttu. Samuti ei ole professionaalne kriitiline analüüs mitte-ekspertide tavatarbija kommentaar, mis langeb üldiselt mulje-elamuse kirjeldamise või teose sisu edasiandmise kategooriasse.

Kultuurielu aktuaalsetele probleemidele-küsimustele viitamise ja illustratiivse materjali olemasolu kodeerimine põhineb ei-jah variantidel, mistõttu on need kõigi lugude puhul lihtsasti määratletavad. Illustratiivse materjaliga peetakse silmas, kas loo pildikeel keskendub vaid saates esinejatele või vahendatakse ka kaadreid käsitletavast teosest või objektist.

Saatejuhi osalust analüüsiv kategooria lähtub saadete esmasel läbivaatamisel üles märgitud intervjuutüüpidest. Siinkohal lähenetakse saatekülalise põhiselt ehk eraldi on kodeeritud kõik intervjuud, kuna samas loos võib esineda mitmeid erinevaid intervjuutüpe.

Pea kõigi kirjeldatud tunnuste kodeerimisel on lähtutud lugude tekstist. Ainuke kategooria, mis põhineb visuaali analüüsil, on illustratiivse materjali olemasolu. Samuti on visuaaliga arvestatud saadete üldise struktuuri kirjeldamisel tulemuste peatüki esimeses alapeatükis.

4. Tulemused

Läbiviidud kontentanalüüsi tulemused põhinevad 24 “OPil” – 12 valdkonnapõhisel ja 12 valdkonnaülel saatel. Alljärgnevalt on välja toodud saadete ülesehituse üldiseloomustus, misjärel esitatakse kontentanalüüsi tulemused plokkide kaupa, lähtudes saatekülaliste valikust, kajastatud kultuurivaldkondadest, teemade geograafiast ning kultuurikäsitluse ajenditest ja viisidest.

4.1 Saadete struktuur

2015. aasta esimese nelja kuu valdkonnapõhistesse saadetes mahtus kokku 48 saatelõiku ehk lugu. Erinevate valdkondade saadete ülesehitus peegeldab iga valdkonna eri nägu. See tähendab, et lisaks erinevatele saatejuhtidele on kunsti-, teatri- ja filmisaadete ühisosa väike ning struktuurid ei kattu. Ühe valdkonna saates esineb elemente, mida teise ega kolmanda valdkonna saatest ei leia. Seega on tegemist pigem kolme erineva kultuurisaatega, mida ühendab saate pealkiri “OP”.

Erinevalt teistest valdkondadest on “OP! Kunsti” viimane lugu n-ö põgus mulje- või soovitusrubriik, kus keegi kunstivaldkonnaga otseselt mitte seotud tuntud inimene jagab oma elamust mõnest näitusest või teosest. Uuritud perioodil koosnes kunstisaade üldiselt neljast, ühel juhul viiest loost. “OP! Filmi” struktuur on kolmest saatest kõige vahelduvam – ühtegi kindlat järjepidevat rubriiki ei eristu, samuti pole kindel lugude arv. Siiski esines pooltes analüüsitud saadetes üks pikem arutelu (ühel korral rubriigi “Must Foorum” nime all), mis vähendas lugude koguarvu kolmele. “OP! Teatrit” eristab teistest saate lõpp, kus esitatakse vaatajaküsimus. Üldiselt paistab teatrisaate puhul silma ülevaatlikkus ja tasakaal, sest neljale loole pühendatakse üsna võrdselt aega. Algu- ja vahetekstid on kõigi saadete puhul salvestatud erinevates paikades (nt teatrisaalis, muuseumis), kuid ei vahenda seejuures otseselt lisainformatsiooni, vaid tutvustavad lihtsalt järgnevat lugu.

Valdkonnaülel saadetes jõudis 2017. aasta jaanuaris ja veebruaris eetrisse 60 lugu, mida on 12 võrra rohkem kui uuritud valdkonnapõhistes saadetes. Saated koosnevad üldiselt viiest loost (ühel juhul neljast), millest viimane on 2017. aasta kevadhooajal Eesti Näitlejate Liidu 100. sünnipäeva erirubriik, kus mõni Eesti näitleja annab lühidalt edasi ühe mõtiskluse,

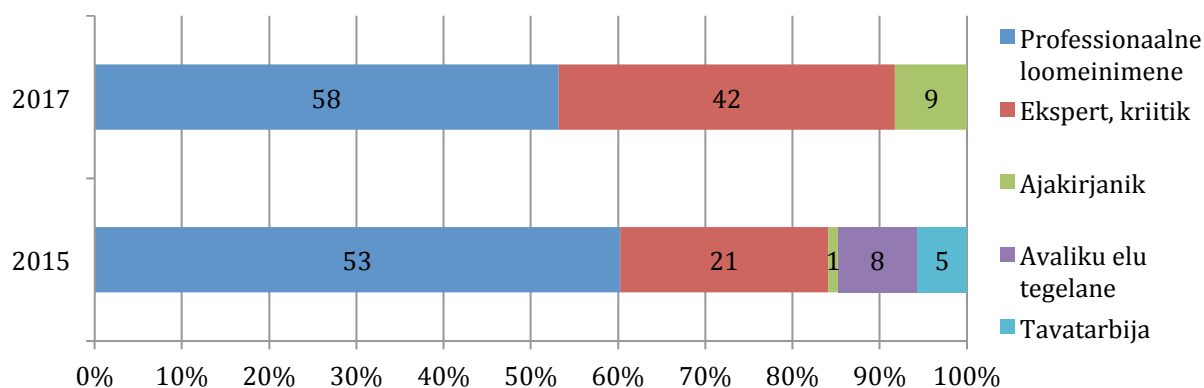
endaga seotud loo või elamuse. Ülejäänud lugude eetriaeg varieerub ning pole rangelt määratletud, mis jätab vabaduse käsitluse pikkust ja põhjalikkust konkreetsele teemale vastavaks kohandada. Võrreldes valdkonnapõhiste saadetega on vahetekstide roll valdkonnaülestes saadetes suurem. Neid võiks nimetada miniatuurideks, mis ei anna küll loo mõõtu välja, kuid vahendavad siiski informatsiooni mingi objekti või sündmuse kohta, millel ükski lugu saates otseselt pikemalt ei peatu. Näiteks esitab saatejuht Margit Kilumets kogu saate jooksul järgmiseid lugusid tutvustavaid vahetekste Viljandi Ugala teatrist, peatudes seejuures põgusalt ka äsja renoveeritud teatrimajal.

4.2 Saatekülalised

Valdkonnapõhiste ja valdkonnaüleste saadete üheks erinevuseks on saatekülaliste hulk. Nimelt saab valdkonnaülestes saadetes näha rohkem külalisi – 12 saates võttis sõna 109 inimest. Valdkonnapõhiste saadete saatekülaliste hulk jääb 88 juurde. Alljärgnevalt on analüüsitud “OPi” saatekülalisi vastavalt kodeerimisjuhendi analüüsikategooriatele.

4.2.1 Saatekülalise roll

Mõlema formaadi saadetes on saatekülalised peamiselt professionaalsed loomeinimesed või eksperdid-kriitikud. Siiski on valdkonnaülestes saadetes ekspertidel ja kriitikutel suurem osakaal kui valdkonnapõhistes, mis omakorda mõjutab teema käsitlusviisi, mida on pikemalt analüüsitud tulemuste osa viimases peatükis. Nimelt on ekspertide-kriitikute kommentaarid üldjuhul analüüsivamad ja kriitilisemad kui loomeinimeste omad, kes on enamasti käsitletava objekti või sündmusega üldiselt otseselt seotud (vt joonis 1).

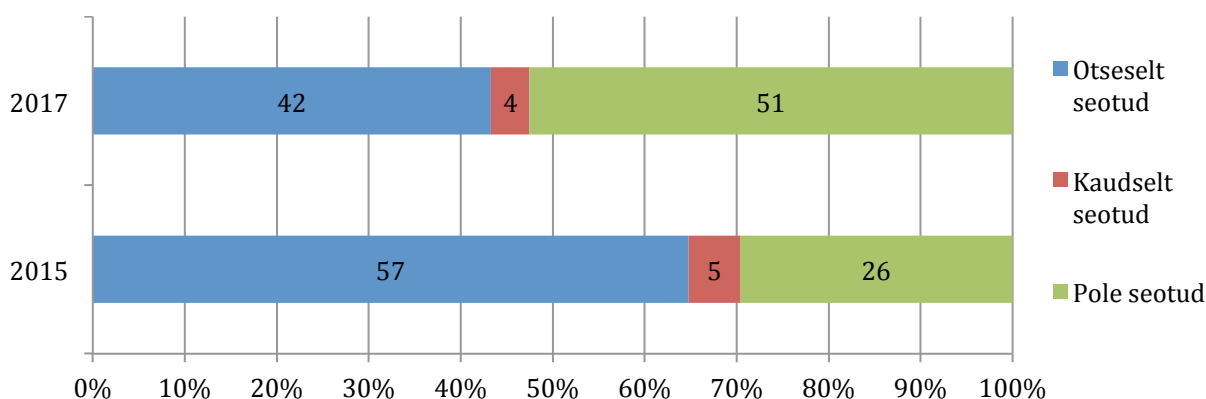

Joonis 1. Saatekülalised 2017. a valdkonnaülestes (n=109) ja 2015. a valdkonnapõhistes saadetes (n=88).

Samuti torkab silma strateegia, kuidas kummagi formaadi puhul valitakse saatekülalisi, kes pole loomeinimesed või eksperdid-kriitikud. Valdkonnapõhistes kunsti- ja filmisaadetes on kasutatud kommentaatorina avaliku elu tegelasi, kes antud kultuurivaldkonnaga otseselt seotud pole, kuid on televaatajale kindlasti tuttavad. Teatrisaadetes on kaasatud tavatarbijad ehk publik. Valdkonnaülestes saadetes on aga n-ö valdkonnavälise kommentaatori rolli täitma kutsutud erinevate elualade ajakirjanikud.

4.2.2 Saatekülalise seotus loo teemaga

Saatekülaliste seotus käsitletava sündmuse või objektiga on siinkohal väga oluline analüüsikategooria. See annab aimu, kas lugude komponeerimisel lähtutakse eelkõige mugavusest, valides intervjuueeritavateks peamiselt teemaga otseselt seotud inimesi, või otsitakse juurde kõrvaltvaatajate kommentaare. Selguse huvides olgu öeldud, et valdkonnaüleste saadete puhul jäi seotus teemaga määramata Eesti Näitlejate Liidu erirubriigi puhul, sest see oleks olnud subjektiivne ja moonutanuks analüüsi tulemusi (vt joonis 2).

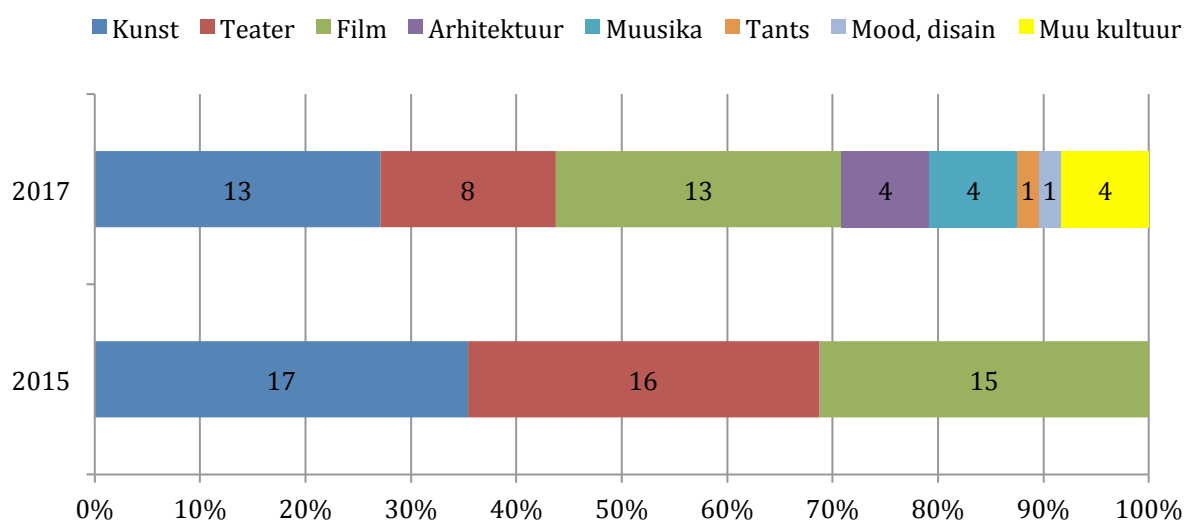

Joonis 2. Saatekülaliste seotus käsitletava teemaga 2017. a valdkonnaülestes (n=97) ja 2015. a valdkonnapõhistes saadetes (n=88).

Nagu tulemustest nähtub, on eri formaatide puhul saatekülaliste valikus lähtutud ka erinevatest põhimõtetest. Valdkonnapõhistes saadetes on suur osa külalistest teemaga otseselt või kaudselt seotud, valdkonnaülestes saadetes aga mitte. Ka see mõjutab teemade käsitusviisi, mida on pikemalt puudutatud tulemuste osa viimases peatükis. Loomeinimesed või eksperdid, kes on konkreetse sündmuse või objektiga otseselt seotud, jutustavad nimelt üldjuhul lugusid, kirjeldavad loomeprotsessi või annavad edasi teose sisu. Professionaalne kriitiline analüüs tuleb eelkõige saatekülalistelt, kes teemaga seotud pole.

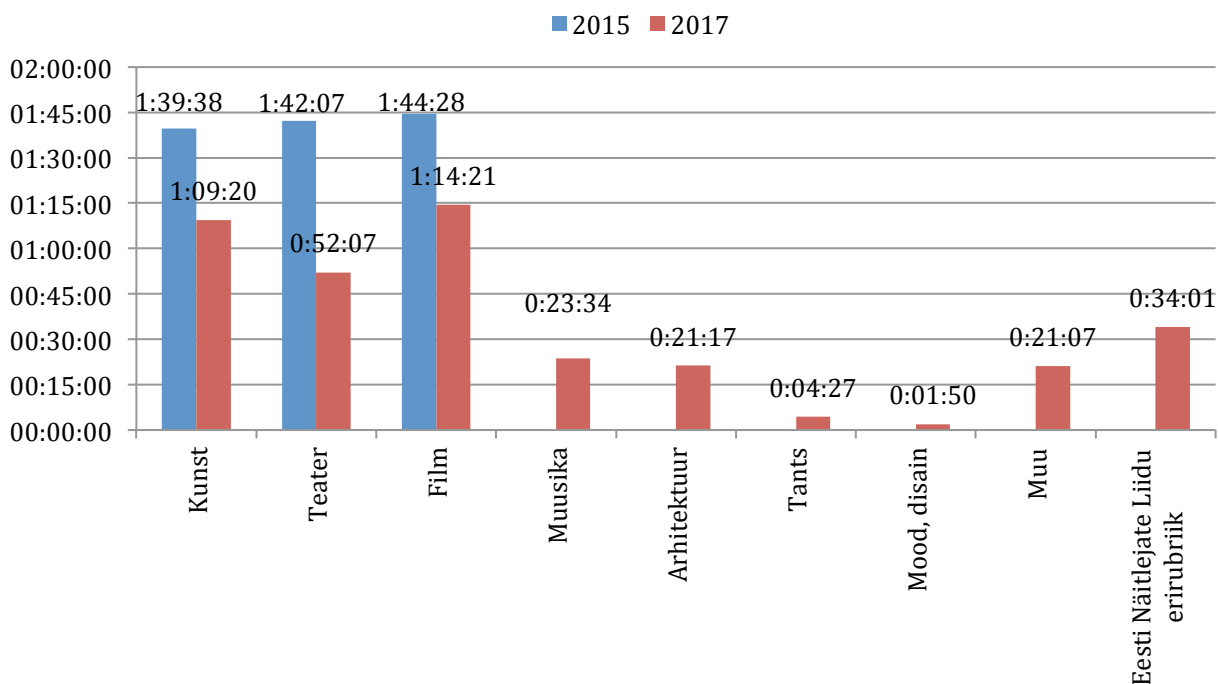
4.3 Kultuurivaldkonnad

Kui valdkonnapõhine formaat määras ära kolm kindlat kultuurivaldkonda, mida “OP” kajastab, siis valdkonnaülene formaat kaotas valdkondadevahelised piirid. Nagu tulemustest nähtub, tõi formaadimuutus eetrisse mitmekesisema läbilõike kultuurimaastikust, peatudes lisaks kunsti-, teatri- ja filmiteemadele ka muusikal, arhitektuuril, tantsul, moedisainil ning üldisematel kultuuriteemadel, mis ühegi konkreetse valdkonna alla ei paigutu. Kuna Eesti Näitlejate Liidu erirubriik ei paigutu sisulise abstraktsuse tõttu otseselt ühegi kultuurivaldkonna alla, on need lood siinkohal jooniselt välja jäetud, et mitte tulemusi moonutada (vt joonis 3).

Joonis 3. Kajastatud kultuurivaldkondade osakaalud 2017. a valdkonnaülestes (n=48) ja 2015. a valdkonnapõhiste saadete lugudes (n=48).

Kultuuripalett avardus aga paratamatult kunsti-, teatri- ja filmilugudele pühendatud aja arvelt. Kõige enam vähenes uuritud perioodil teatrikajastus – valdkonnaülestes saadetes vahendati teatrilugusid ligikaudu poole vähem varasemast mahust. Filmi- ja kunstiteemade eetriaeg samal määral ei lühenenud, moodustades valdkonnaülestes saadetes valdkonnapõhiste saadete kajastuse mahust pea kolmveerandi (vt joonis 4). Kuna aga uus formaat ei sea oma teemadele otseseid valdkonnalisi piiranguid ja kajastuse mahte pole ette kirjutatud, võib erinevate valdkondade osakaal kuude kaupa erineda, mistõttu ei saa otseselt väita, et uus formaat eelistab üht valdkonda teisele. Siiski on selge, et valdkonnaülene formaat toob vähemalt mingil määral pildile varem kajastusest välja jäänud kultuurivaldkonnad.

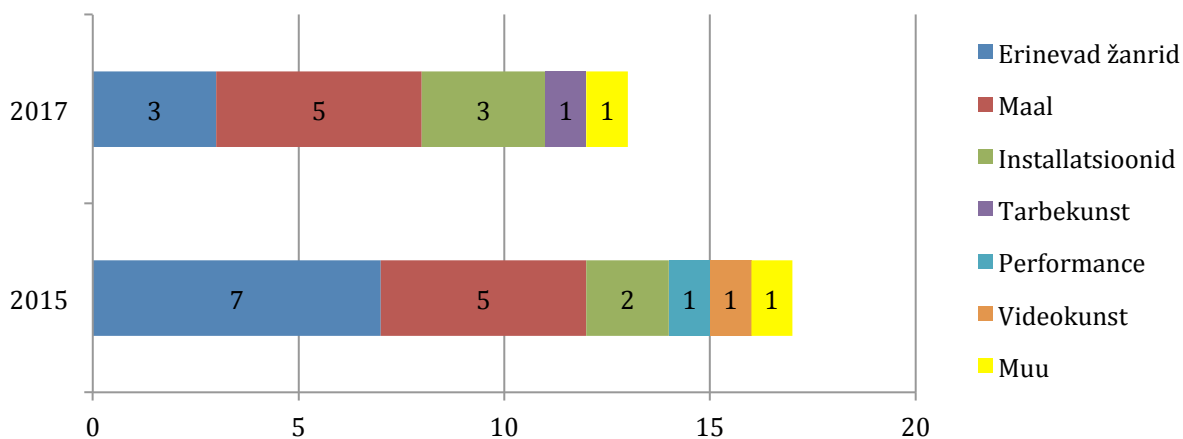

Joonis 4. Erinevatele kultuurivaldkondadele pühendatud eetriaeg (hh:mm:ss) 2017. a valdkonnaüleste (n=60) ja 2015. a valdkonnapõhiste saadete lugudes (n=48).

Alljärgnevalt on täpsemalt esile toodud iga kultuurivaldkonna alamžanrite kajastus “OPis”. Joonistelt on näha konkreetset žanrit käsitlevate lugude arv, mitte osakaal, et erinevate formaatide vahel tekiks võrdlusmoment ka kajastusmahu osas.

4.3.1 Kunst

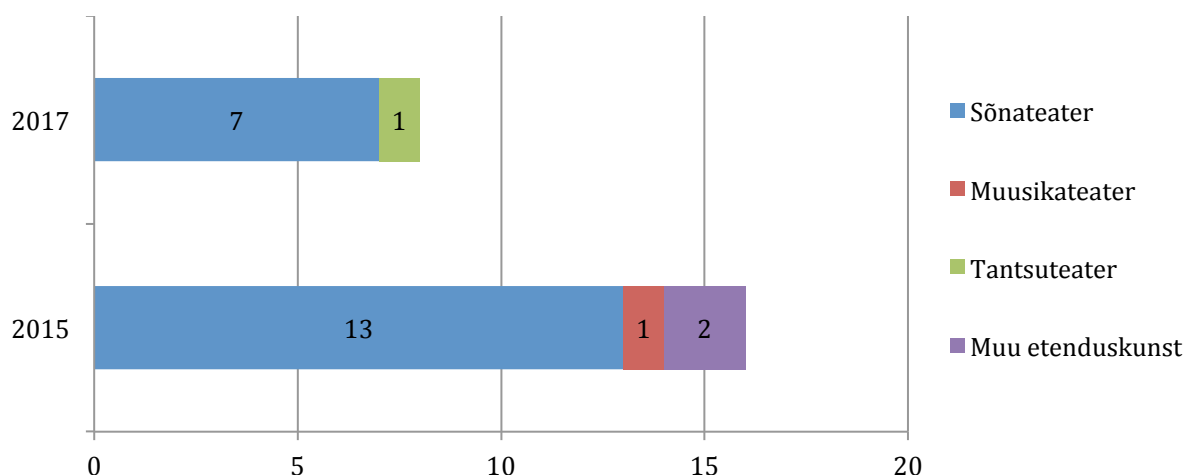
Kujutava kunsti kajastus on “OPis” mõlema formaadi puhul võrreldes teiste kultuurivaldkondadega kõige mitmekesisem, mis tuleneb eelkõige kunstivaldkonna sisest žanrite rohkusest (vt joonis 5). Kuigi nii valdkonnaülestes kui valdkonnapõhistes saadetes on olulisel kohal traditsiooniline maal, siis tihti leiavad kajastust ka näitused, mis kombineerivad erinevaid kunstižanreid. Samuti ei vaata “OP” mööda installatsioonidest ja n-õ ebatraditsioonilistest kunstivormidest, mida antud kodeerimisjuhendis eraldi välja polnud toodud – antud juhul tänavakunst ja koomiksid. Siiski vahendavad ka neid kunstivorme tunnustatud muuseumid, mis tähendab, et “OP” pole nišivaldkondi otseselt ise üles leidnud. Kujutavale kunstile pühendatud lood seega formaaditi märkimisväärselt ei erine, sõltudes suuresti sellest, mida muuseumid on parasjagu näitustele kaasanud.

Joonis 5. Kunstiteemalised lood 2017. a valdkonnaülestes saadetes (n=13) ja 2015. a valdkonnapõhistes saadetes (n=17).

4.3.2 Teater

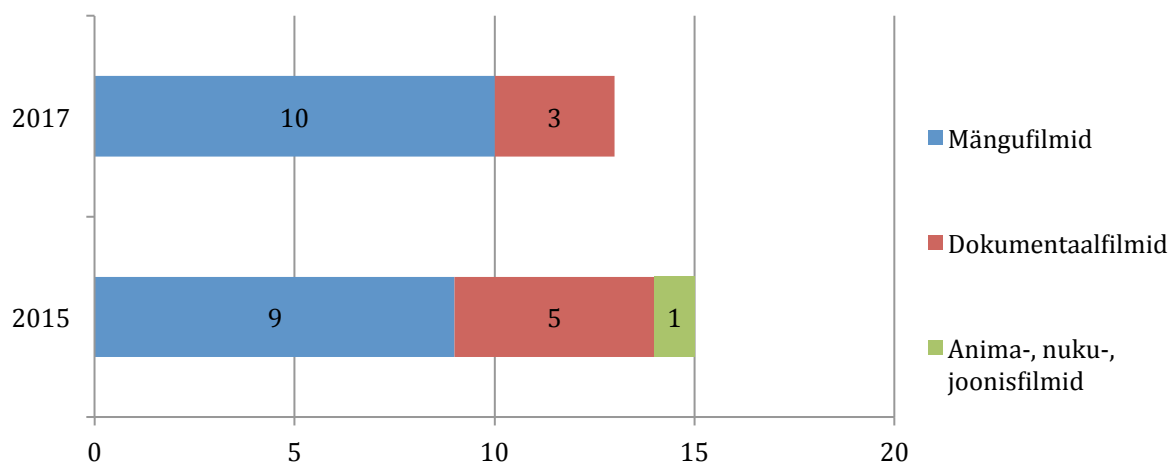
Teatrikajastus keskendub “OPis” selgelt sõnateatrile. Pikem eetriaeg valdkonnapõhistes saadetes, mis on eraldatud ainuüksi teatrivaldkonnale, lõi ka võimaluse rääkida rohkem kui ühest mitte-sõnateatri lavastusest (vt joonis 6). Konkreetset juhul oli kajastatud muusikalavastuse näol tegemist aga NO99 muusikaliga “Savisaar”, mida ajendas käsitlema ilmselt pigem seda ümbritsev meediakära, kui muusikali vorm iseenesest. Siiski mitmekesisistasid valdkonnapõhiste saadete kajastust uuritud perioodil kaks lugu, mis keskendusid tsirkuse- ja varjuteatrile.

Joonis 6. Teatriteemalised lood 2017. a valdkonnaülestes saadetes (n=8) ja 2015. a valdkonnapõhistes saadetes (n=16).

4.3.3 Film

Filmivaldkonna kajastuse põhirõhk on mõlema formaadi puhul mängufilmidel, eriti valdkonnaüleste saadete puhul. Samuti käsitletakse nii valdkonnaülestes kui valdkonnapõhistes saadetes dokumentaalfilme, valdkonnapõhistes saadetes tuleb ühel korral vaatluse alla ka nukufilm. Filmikajastuse suurusjärk on formaadimuutusega jäänud peaaegu samaks, kuna valdkonnaülestes saadetes jõudis uuritud perioodil eetrisse vaid kaks filmilugu vähem (vt joonis 7).

Joonis 7. Filmitaemalised lood 2017. a valdkonnaülestes saadetes (n=13) ja 2015. a valdkonnapõhistes saadetes (n=15).

4.3.4 Muud valdkonnad

Kuna muid kultuurivaldkondi kajastatakse ainult valdkonnaülestes saadetes, siis siinkohal formaate võrrelda ei õnnestu. Siiski on oluline rõhutada, et valdkonnaüleline formaat tõi “OPi” eetrisse arhitektuuri, muusika, moedisaini ja tantsu, mis eelnevalt olid formaadipiirangute tõttu välistatud. Arhitektuuri puhul kõneldi nii olemasolevate ehitiste renoveerimisest kui sisearhitektuurist ja ka muusika vahendas erinevaid žanreid, mis klassifitseeruvad pigem kerge– kui süvamuusika alla. Kirjandusteemasid pole “OPi” aga kaasanud ka valdkonnaüleline formaat, neid vahendab ETVs endiselt ainult “Kirjandusministeerium”, samal ajal kui muusika ei ole enam ainult “MI” ampluaa. Samuti kajastavad valdkonnaülesed saated üldisemaid kultuuriteemalisi lugusid, mis ühegi valdkonna alla otseselt ei paigutu. Näiteks analüüsib reportaaž Tartu Aparaaditehasest linnaku kohta Tartu kultuurielus. Uus formaat tõi eetrisse ka abstraktse erirubriigi, kus Eesti Näitlejate Liidu liikmed esitavad vabalt valitud

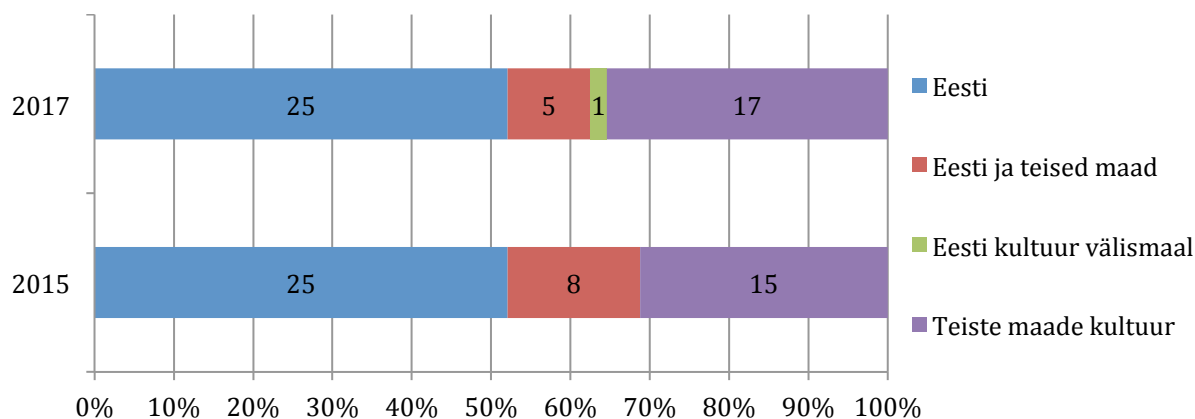
kultuuriteemalisi lugusid, mõtteid või kogemusi. Seega mõjus formaadivahetus “OPi” teemadele kindlasti mitmekesistavalt.

4.4 Geograafia

Rääkides “OPi” kultuurikajastuse geograafiast tuleb eristada käsitletava teose päritolu ehk kultuuriruumi ja kultuurisündmuse või –objekti asukohta. Kultuuriruum annab märku eelkõige sellest, kas tegemist on Eesti või välismaise päritoluga kultuuritoote või -teemaga. Asukoha analüüs kaardistab ära paigad, kus saab “OPi” poolt vahendatavat kultuuri tarbida. Eesti Näitlejate Liidu erirubriigi abstraktsusest tingituna oli esitatud lugude kultuuriruumi ja asukohta liialt keerukas või võimatu määrata, mis tõttu jäid need lood siinkohal analüüsimata.

4.4.1 Teose keskne kultuuriruum

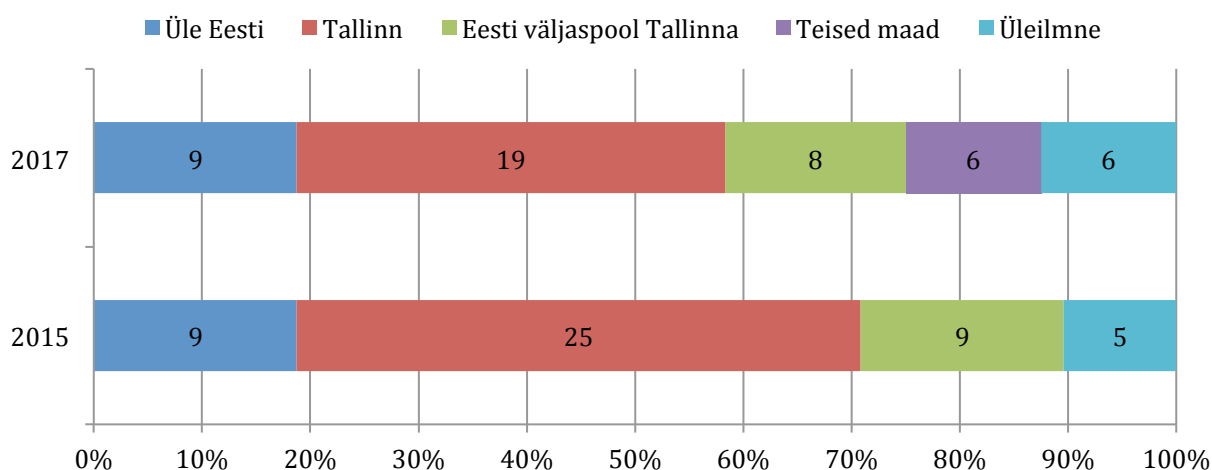
Mõlema formaadi puhul on olulisel kohal Eesti kultuuriruumi puudutavad lood, mis tähendab, et käsitletavat teosed on Eesti autorite looming või sündmused ainult Eesti-kesksed (vt joonis 8). Samuti vahendasid nii valdkonnaühised kui ka valdkonnaülelised saated küllaltki palju ka välismaise päritoluga kultuuri. Mõlema formaadi saadetes puudutati uuritud perioodil ka Eesti ja muid kultuure kombineerivaid teoseid või kultuuriobjekte. Antud tendentsid sõltuvad suuresti pigem kultuuritööstuse hetkelisest pakkumisest kui toimetuse valikutest, sest “OP” kajastab üldiselt seda, mis on Eesti kultuurimaastikul parasjagu kättesaadav. Seega kui näiteks Eesti teatrid pakuvad antud hooajal rohkem välismaiste autorite näidendite lavastusi, kajastub see ka siinsetes tulemustes.

Joonis 8. Teose või objekti kultuuriruum 2017. a valdkonnaüleste saadete (n=48) ja 2015. a valdkonnaühiste saadete lugudes (n=48).

4.4.2 Kultuurisündmuse või –objekti geograafia

Kultuurisündmuste ja –objektide geograafia on valdkonnapõhistes saadetes ühekülgsem kui valdkonnaülestes saadetes. Täpsemalt valitseb valdkonnapõhistes saadetes Tallinna-kesksus (vt joonis 9). Siinkohal on üheks mõjuriks teatrilugude väiksem arv valdkonnaülestes saadetes, sest enamik uusi lavastusi tuleb välja Tallinna teatrites. Kui Eestit väljaspool Tallinna kajastavad formaadid üsna võrdselt, siis välismaale kultuuri vahendama, konkreetselt Soome ja Taani, on mitmel korral sõitnud vaid valdkonnaülese saate meeskond. Neid kultuurisündmusi või –teoseid ei saa Eestis tarbida ning seega loob “OP” eestlastele võimaluse neist kodumaalt lahkumata osa saada. Globaalselt kättesaadav kultuur on mõlema formaadi puhul esindatud samas suurusjärgus filmilugude näol.

Joonis 9. Kajastatava kultuurisündmuse toimumispaik 2017. a valdkonnaüleste saadete (n=48) ja 2015. a valdkonnapõhiste saadete lugudes (n=48).

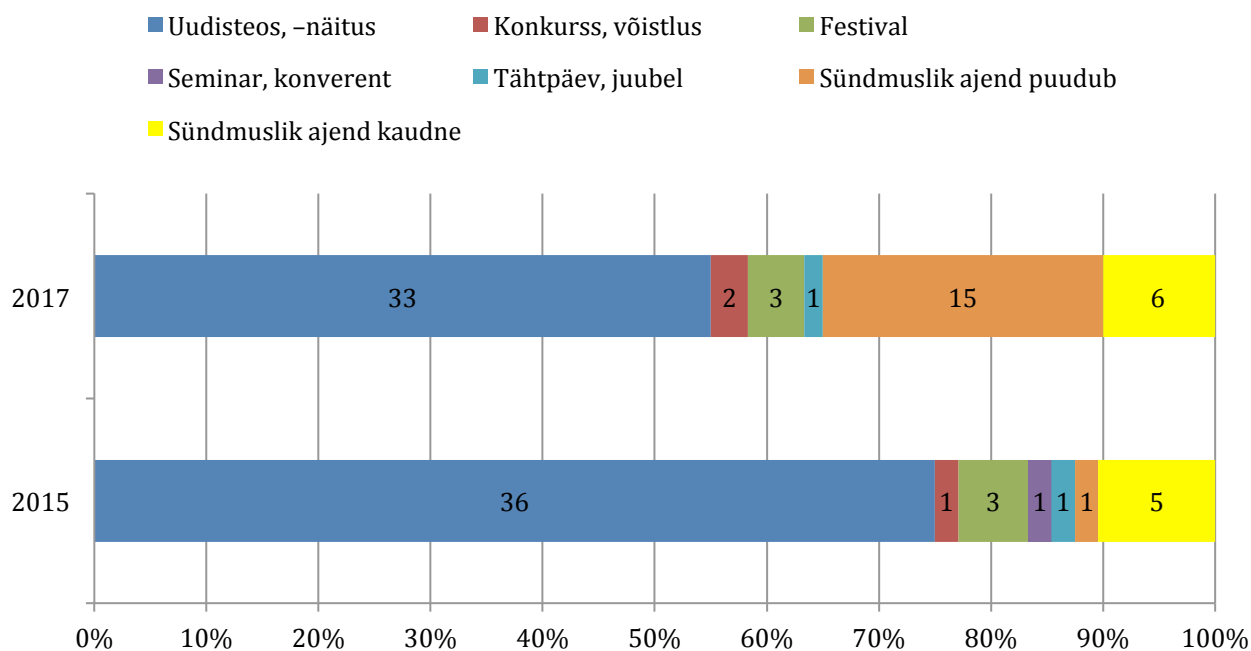
4.5 Teemade käsitus

Kultuurikäsitluse ajendeid ja viise puudutavad tulemused on esitatud vastavalt kodeerimisjuhendis välja toodud alamkategoriatele.

4.5.1 Käsitluse ajend, –fookus

Võrreldes valdkonnapõhiseid ja valdkonnaüleseid saateid on näha, et mõlema formaadi puhul lähtub “OP” teemade valikul eelkõige uudislikkusest (vt joonis 10). Teema käsitlemise ajendiks on üldjoontes äsja avalikkuseni jõudnud filmid, etendused, heliplaadid, näitused või

muud kultuurisündmused. Kuigi lugude keskmes pole küll otseselt esietendus, –linastus või näituse avamine kui sündmus, sest “OPi” kaamera läheb kohale või teeb intervjuud muul ajal, ajendub teemavalik siiski uudisuse printsiibist. Lisaks uudisteostele leiab mõlema formaadi saadetest mõned lood ka festivalidest, konkurssidest, tähtpäevadest ja seminaridest, kuid need käsitluse ajendid on siiski marginaalsed ning ei esine igas saates.

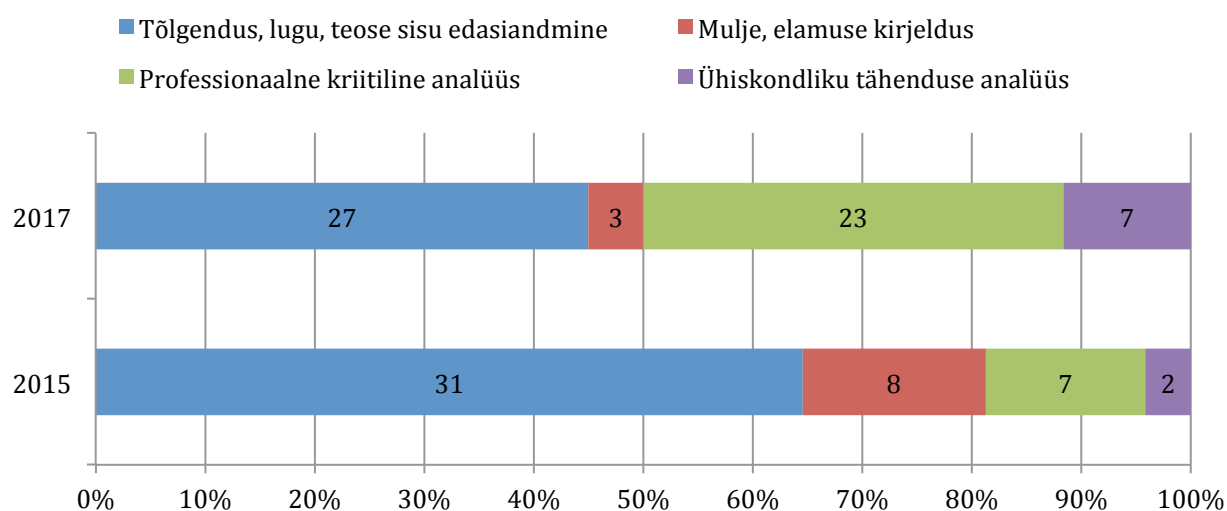
Joonis 10. Saateemade käsitluse ajendi või –fookuse osakaalud 2017. a valdkonnaüleste (n=60) ja 2015. a valdkonnapõhiste saadete lugudes (n=48).

Peamine erinevus, mis formaatide vahel silma torkab, on sündmusliku ajendi puudumise suurem osakaal valdkonnaüleste saadete lugudes. Selle tendentsi põhjus on suuresti Eesti Näitlejate Liidu erirubriik, mille raames esitatud lugude valik ei ole uudislikkusest ajendatud. Seega võib öelda, et antud erirubriik toob saatesse abstraktsema käsitluse dimensiooni, mis loob võimaluse kultuuri üle “ilma põhjuse” mõtiskleda.

Siiski esineb valdkonnaülestes saadetes rohkem ka muid lugusid, millel sündmuslik ajend puudub või see on kaudne, mis tähendab, et loos mainitakse küll mõnda uudislikku sündmust, kuid fookus on selgelt mujal. Valdkonnapõhiste saadete uuritud lugudes pole sündmus loo kajastamist ajendanud ainult ühel korral ning üldine kajastuste põhirõhk on selgelt uudisteostel jms.

4.5.2 Käsitlusviis

Viis, kuidas käsitletavale teemale lähenetakse, erineb vastavalt formaadile märgatavalt. Valdkonnapõhistes saadetes on suur osakaal lugude jutustamisel ja teose sisu edasiandmisel, samuti kirjeldatakse muljeid ja elamusi. See tähendab, et enamasti avatakse looga teose sisu, jutustatakse loomeprotsessi käigus toimunut või kirjeldatakse vastuvõttu, kuid ei liiguta edasi kriitilise mitmekülgse analüüsi juurde. Valdkonnaülestest saadetest leiab aga professionaalseid kriitilisi analüüse märgatavalt rohkem ning samuti esineb seal enam analüüse, mis väljuvad käsitletava teose piiridest ning keskenduvad põhiosas ühiskondlikku väärtuse või tähenduse lahtimõtestamisele (vt joonis 11).

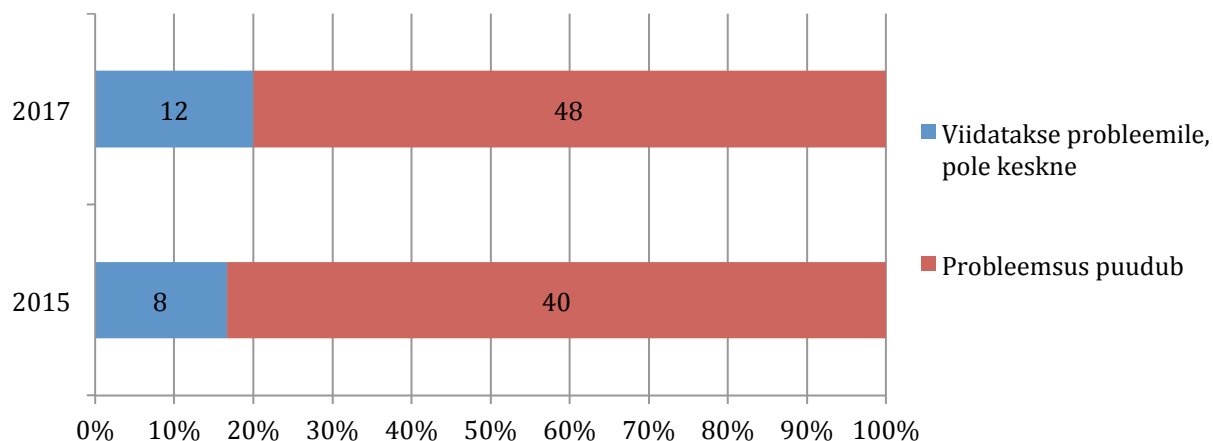
Joonis 11. Saateteemade käsitlusviiside osakaalud 2017. a valdkonnaülestest (n=60) ja 2015. a valdkonnapõhistest saadete lugudes (n=48).

Kuigi nii mõneski analüüsitud loos võis esineda mitmele käsitlusviisile iseloomulike jooni, sai määravaks loo üldmulje ja põhirõhk. Tendentsi, et valdkonnaülestest saadetes esineb valdkonnapõhistest saadetest rohkem analüüsi ja vähem lugude jutustamist ning kirjeldust, mõjutab eelkõige kõneisikute valik, mida on mainitud juba eelmistes alapeatükkides. Nimelt on siin otsene seos kõrvaltvaataja positsioonis ekspertide-kriitikute kaasamisega saadetes.

4.5.3 Viited kultuurielu küsimustele-probleemidele

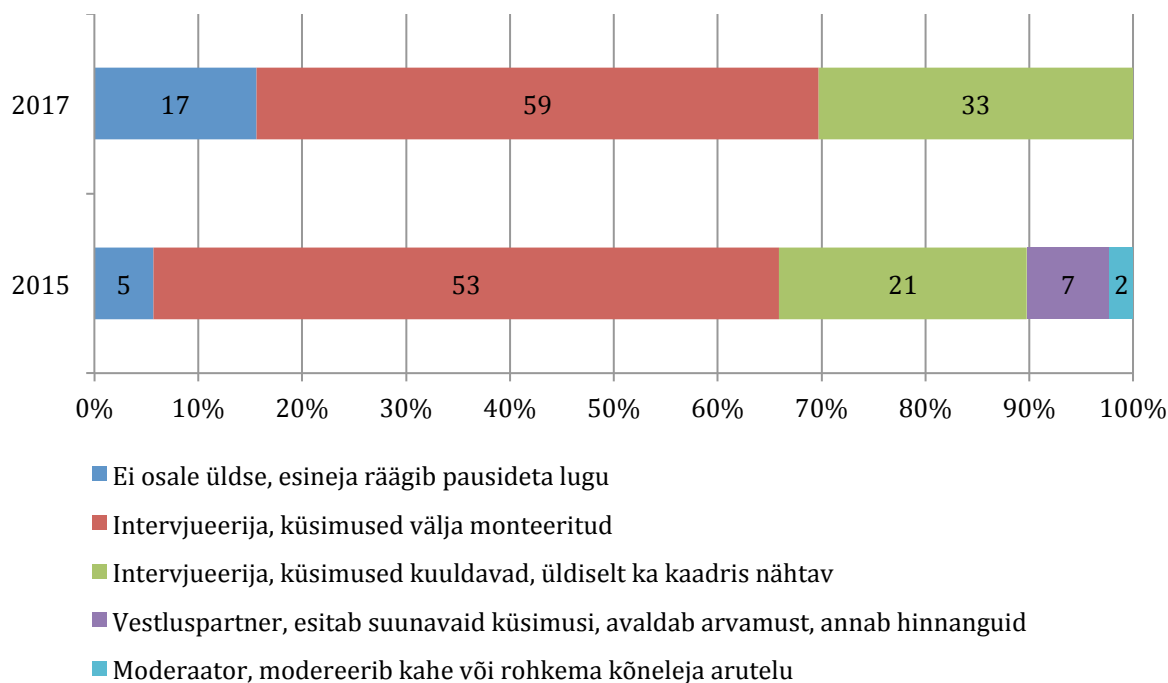
Kuna “OP” on suunitluselt uudislik, kajastades eelkõige nn uusi kultuuritooteid, pole lugude rõhuasetus probleemide tõstatamisel. See tähendab, et üldistele aktuaalsetele kultuurielu

puudutavatele küsimustele ja probleemidele eriti tähelepanu ei juhita. Kuigi valdkonnaülestes saadetes viidatakse probleemidele mõnevõrra rohkem, ei ole formaadivahetusega üldises rõhuasetuses palju muutunud, tuues aktuaalsed kultuuriprobleemid ja -tendentsid lugudesse sisse vaid põgusalt, n-ö jutu sees (vt joonis 12).

Joonis 12. Kultuurielu probleemidele-küsimustele viitamise osakaal 2017. a valdkonnaülestes (n=60) ja 2015. a valdkonnapõhiste saadete lugudes (n=48).

4.5.4 Saatejuhi roll

Joonis 13. Saatejuhi roll 2017. a valdkonnaülestes saadetes (n=109) ja 2015. a valdkonnapõhiste saadete lugude intervjuudes (n=88).

Analüüsid kultuurikäsitluse viise “OPi” lugudes ei saa tähelepanuta jätta ka saatejuhi rolli ja osalust intervjuudes. Saatejuht on mõlema formaadi puhul lugudes kõige sagedamini esindatud neutraalse intervjuerijana, esitades lihtsalt küsimusi (vt joonis 13). Küsimine on enamjaolt välja monteeritud, kuid leidub ka kuuldavate küsimustega intervjuusid, mis toob saatejuhi rohkem esile. Selge erinevus formaatide vahel on vestluspartneri ja moderaatori rolli täielik puudumine valdkonnaülestes saadetes. Valdkonnapõhistes saadetes esineb kriitilist professionaalset analüüsi küll vähem, kuid nendes lugudes osales saatejuht oma arvamusega rohkem kui valdkonnaülestes saadete puhul. Valdkonnaülestes saadetes esineb saatejuht alati neutraalse ajakirjanikuna ega asu täitma kommentaatori rolli, isegi mitte osaliselt.

4.5.5 Illustratiivne materjal

Mõlema “OPi” formaadi puhul kasutatakse pea igas loos videolõike ja –katkendeid kõnealusest teosest, illustreerides taustal kuuldavat kommentaari või arutelu. Valdkonnapõhistes saadetes jõudis uuritud perioodil eetrisse vaid üks intervjuu, mida videolõikudega ei illustreeritud. Valdkonnaülestes saadetes keskendub pildikeel terve aja kõnelejale vaid Eesti Näitlejate Liidu juubeli erirubriigis. See tähendab, et “OPi” lugude puhul ei ole põhitähelepanu enamasti ainult intervjuul, vaid ka kultuurisündmusest või –objektist salvestatud kaadritel. Televaatajani tuuakse klipid, mis näitavad ja seeläbi tutvustavad otseselt käsitletavat kultuuritoodet. Nagu eelnevalt mainitud, on illustratiivsele materjalile valdkonnaülestes saadetes antud siiski ka n-ö lisaülesanne, kuna see vahendab algus- ja vahetekstide ajal lisainformatsiooni.

5. Järeldused

Lähtudes kultuurisaate “OP” kahe formaadi võrdlevast analüüsist vastab käesolev peatükk püstitatud uurimisküsimustele ja diskuteerib töö teoreetilise osa põhjal järelduste üle.

1. Kuidas on muutunud “OPi” sisu ja struktuur seoses formaadivahetusega?

1.1 Milline on saate ülesehitus?

Eelkõige muutis formaadivahetus “OPi” saate ülesehituse stabiilsemaks – see tähendab, et nüüd jõuab igal nädalal eetrisse kultuurisaade, mis sarnaneb oma struktuuri poolest eelmisele ja järgmisele. Valdkonnapõhiste saadete puhul oli sisuliselt tegemist kolme iseseisva kultuurisaatega, kuna “OP! Kunst”, “OP! Teater” ja “OP! Film” olid üles ehitatud erinevalt. Kui ühe valdkonna saates esines mõni kindel rubriik (teatrisaates vaatajaküsimus, kunstisaates muljerubriik), siis teise ja kolmanda valdkonna saatest see puudus. Seega andis valdkonnapõhine formaat igale valdkonnale lisaks erinevatele saatejuhile oma näo ka saatestruktuuri kaudu, valdkonnaülene formaat aga kaotas erinevused.

Valdkonnaülestes saadetes said lisarolli saate algus- ja vahetekstid ning nende võttepäigad. Kui valdkonnapõhistes saadetes olid saatejuhi sisse- ja väljajuhatavad tekstid salvestatud küll erinevates kohtades, ei edastanud need otseselt lisainformatsiooni. Valdkonnaülene formaat muutis need aga eraldiseisvaks lühilooks, mille katked tuuakse vaatajani läbi saate, tutvustades mõnda kultuurisündmust või –objekti, mida ükski lugu eraldi ei käsitle.

1.2 Kes on saatekülalised ja millises rollis nad esinevad?

“OPi” kõige sagedasemateks saatekülalisteks on nii enne kui pärast formaadivahetust professionaalsed loomeinimesed. Valdkonnaüleised saated tõid aga ekraanile varasemast rohkem kriitikuid ja eksperte, mis omakorda toetab tendentsi, et uues formaadis esineb rohkem analüüse. Kuigi analüüsivaid kommentaare andsid mõningal juhul ka professionaalsed loomeinimesed, kes konkreetse sündmuse või –objektiga seotud polnud, teevad seda peamiselt siiski just eksperdid-kriitikud. Nagu üldkanali kultuurikajastusele iseloomulik, intervjueriti mõlemas “OPis” ka mittespetsialiste (Kõuts-Klemm, 2016), kuigi lähtuvalt erinevatest valikupõhimõtetest. Kultuurivaldkonnaga otseselt mitte seotud inimeste kommentaari saamiseks on valdkonnaülene formaat pöördunud ajakirjanike poole,

valdkonnapõhistes saadetes said selles rollis sõna tavatarbijad või avaliku elu tegelased. Siinkohal võivad rolli mängida uue saatejuhi eelistused, kuna tegemist on samuti just ajakirjanikuga.

Kuigi peale esimest valdkonnaülest saadet kritiseeriti kõrvaltvaataja positsiooni puudumist (Ala, 2015), siis tegelikult on olukord vastupidine. Nimelt on lugudes käsitletud sündmuse või objektiga mitte seotud saatekülaliste osakaal valdkonnaülestes saadetes märgatavalt suurem kui valdkonnapõhistes saadetes. See mõjutab taaskord teemade käsitusviisi, mis on uue formaadi puhul analüüsivam ja kriitilisem, kuna teemaga otseselt seotud inimesed jutustavad üldjuhul lugusid või kirjeldavad teoste sisu.

1.3 Millised kultuurivaldkonnad kajastust leiavad?

Formaadimuutus avardas “OPi” poolt kajastatavat kultuuripaletti, mida varem piiras valdkonnapõhisuse raam. See tähendab, et kui varasemalt olid lood muudel teemadel kui kunst, teater ja film välistatud, siis nüüd on “OPil” olemas vähemalt võimalus kajastada kogu kultuurimaastikku ja spektrit laiendati märgatavalt. Kuigi lemmikteemadeks jäid valdkonnaülese formaadi puhul kunst, film ja teater (eriti kaks esimest), jõudsid ekraanile ka lood muusikast, arhitektuurist, tantsust, moedisainist ja loomemajandusest. Teiste kultuurivaldkondade kajastamiseks puuduv platvorm oli ka üheks põhjuseks, miks ERRi programminõukogu otsustas formaati muuta (Alla, 2015).

Temaatiline mitmekesisus sai uue formaadiga kasvada aga vaid kunsti-, teatri- ja filmiteemade arvelt, sest saadet “uute” valdkondade arvelt pikemaks ei venitatud. Seega oli erialaliitude kartus mõneti põhjendatud, et konkreetse valdkonna kajastuste maht väheneb (Alla, 2015). Kõige vähem kannatasid kärpimise all film ja kunst, mille kajastused osutusid uues formaadis kõige laiaulatuslikumaks. Teatriteemade maht aga vähenes poole võrra. Valdkonnaülestes saadetes võttis omajagu eetriaega enda alla küll Eesti Näitlejate Liidu erirubriik, kuid seda otseselt teatriteema alla liigitada ei saa, sest juttu tuli väga erinevatest valdkondadest ja seda abstraktsel viisil. Samas on mahuküsimus suhteline, kuna konkreetsele valdkonnale pühendatud pikem eetriaeg ei tähenda otseselt põhjalikumat kajastust, kuna sama kvaliteediga lugusid on võimalik teha ka tihendatumalt.

ERRi nõukogu põhjendus formaadimuutuseks – kultuurivaldkondade pidev avardamine (Alla,

2015) – siiski otseselt uue formaadi sisus ei kajastanud, sest kuigi vaadeldi küll rohkemaid kultuurivaldkondi, ei toodud endiselt pildile teemasid, mille üle pole n-ö ajalooliselt harjutud arutlema (Kõuts-Klemm, 2015). See tähendab, et teater võrdub “OPi” jaoks üldiselt Eesti suurimate teatrite sõnalavastustega, film laia kinolevi uute mängufilmidega ja kunst maailma- või Eesti klassikute teoste näitustega, mida vahendavad suured tunnustatud muuseumid. Samade järeldesteni on oma magistritöös jõudnud ka Maarja Aeltermann (2011). Ekraanile ei jõudnud lugusid näiteks rahva- ja pärimuskultuurist, meediakunstist või alternatiivkultuurist, mille kajastuse puudumist on saatele varem ette heidetud (Märka, 2011).

1.4 Milliseid geograafilisi piirkondi käsitledes puudutavad?

Nagu eeldada võib, on mõlema formaadi puhul “OPis” oluline roll eestimaise kultuuri vahendamisel, kuid samas kajastatakse küllaltki palju ka välismaised teoseid ja kultuurisündmusi. Kuigi Tallinna-kesksus iseloomustab Eesti kultuuriajakirjandust ka üldiselt (Kõuts-Klemm, 2015), on seda eriti märgata valdkonnapõhistes saadetes. Siinkohal on oluliseks mõjuriks teatriteemade suurem osakaal valdkonnapõhises formaadis, kuna uusi lavastusi saab tarbida vaid teatris kohapeal, millest suurem osa asuvad Tallinnas. Näiteks film, mille teemalisi lugusid esines valdkonnaülestes saadetes rohkem, ei sõltu nii palju teose päritolust ja tarbimispaigast kui teater.

Mõlema formaadi puhul on kultuuri kajastama mindud ka Tallinnast välja, Eesti teistesse piirkondadesse, kuid peamiselt siiski Tartusse. Ainult valdkonnaülese saate tegijad on uuritud perioodil sõitnud saadet tegema välismaale, täpsemalt kahel korral Soome ja ühel Taani, innustades saatepublikut võtma ette kultuureisei, kuid samas luues võimaluse välismaist kultuuri riigist lahkumata tarbida. Oluliseks mõjuriks on siinkohal ilmselt Soome vabariigi 100. juubel, kuid kindlasti ka saatejuhi Margit Kilumetsa hea soome keele oskus, mis peegeldab Eesti kultuuriajakirjanduse uuringu tulemust, et toimetajate personaalsed eelistused kajastuvad toimetuse väiksuse tõttu selgelt kultuuriajakirjanduse sisus (Kõuts-Klemm, 2015).

2. Kuidas on formaadivahetusega muutunud kultuurikäsitluse ajendid ja viisid?

2.1 Millest ajendatuna kajastab “OP” kultuuri?

Eesti kultuuriajakirjanduses valdav tendents, et (1) kajastusega reageeritakse konkreetsele sündmusele või (2) analüüsitakse kultuurivälja protsesse ajendatuna sündmusest, mis pole

fookuses (Kõuts-Klemm, 2015), kehtib ka “OPi” puhul, kuigi kajastused on tugevalt kaldu esimese variandi poole. Nagu selgus juba Maarja Aeltermanni (2011) magistritööst, käsitleb “OP” kultuuri peamiselt uudislikult, kajastades uusi lavastusi, filme, näituseid jms. Muud ajendid on marginaalsed nii valdkonnapõhistes kui valdkonnaülestes saadetes. Siiski toetub Margit Kilumetsa juhitud valdkonnaülene formaat sündmuslikkusele vähem, tuues võrreldes valdkonnapõhiste saadetega ekraanile enam lugusid, mille puhul pole konkreetne kultuurisündmus keskel kohal või puudub täielikult. See tähendab, et uue formaadiga on saatetegijaid hakanud vaatama kultuurimaastikku laiemalt ja otsima lugusid ka mujalt, mitte ainult uudislavastuste, –filmide, –näituste jms hulgast.

2.2 Kuidas saates kultuuriteemadest räägitakse?

Käesolev analüüs kinnitab, et “OPi” kultuurikäsitlus on ajakirjanduslik-populaarne, nagu on määratlenud Lauristin (2016), sest lähtuvalt kajastuste peamistest ajenditest on saate eesmärk tutvustada uusi sündmusi ja teoseid kultuurimaastikul, suunata tarbijaid. Siinkohal on aga märgata erinevust formaatide vahel, mis osutus vastupidiseks meedias kajastatud kahtlustele (Niineste, 2015). Kui valdkonnapõhistest saadetest moodustavad suure osa lood, mis annavad edasi teose sisu, vahendavad konkreetseid kultuurielamusi või kirjeldavad loomeprotsessi, siis valdkonnaülestes saadetes on põhirõhk kriitilisel analüüsil, mis väljub kohati ka teose piiridest, käsitledes ühiskondlikke protsesse laiemalt. Siinkohal on oluline roll saatekülaliste seotusel konkreetse teemaga, mis loob juba eos aluse kommentaari olemuseks. See tähendab, et peaaegu alati annavad teoseid põhjalikult ja ka kriitiliselt analüüsivaid intervjuusid kõrvaltvaataja positsioonis inimesed.

Kuigi analüüse esineb valdkonnaülestes saadetes rohkem, ei ole see suurendanud kultuurielu aktuaalsete probleemide ja küsimuste käsitlemist, kuna peatutakse vaid konkreetsetel teosel või selle ühiskondlikul tähendusel. Vahepealne kultuurielu tasand, mis annab võimaluse probleemide sisse tuua, jääb justkui vahele. Seega kehtib mõlema formaadi puhul telekultuuriajakirjandust iseloomustav harv probleemide tõstatatus (Kõuts-Klemm, 2016), mis kinnitab taas “OPi” traditsioonilist rolli, milleks on peamiselt uute kultuuritoodete tutvustamine, mitte kultuurielu üle arutlemine. Kultuuritoodete tutvustamisele aitab kaasa ka illustratiivse materjali vahendamine intervjuude ajal peaaegu iga loo puhul, mis aitab televaatajal hõlpsamini otsustada, kas tasub antud toodet tarbida või mitte.

2.3 Milline on saatejuhi osalus?

Väide, et valdkonnaüleles saates on intervjueerimine staatilisem, peab siiski paika (Ala, 2015), sest saatejuhi esinemine vestluspartneri või moderaatori rollis puudub uue formaadi saadetest täielikult. Saatejuht esitab vaid küsimusi, samal ajal kui valdkonnapõhistes saadetes osales mõningatel juhtudel ka ise arutelus. Kuigi nii valdkonnaülestes kui valdkonnapõhistes saadetes jäädakse intervjuudes suures osas siiski küsimus-vastus vormi juurde, on saatejuhi roll formaaditi mõnevõrra erinev. Valdkonnapõhistes saadetes on tegemist pigem eksperdiga, kes on oma isikuga rohkem pildis, valdkonnaülestes jääb saatejuht täielikult neutraalse ajakirjaniku rolli ning ei tõsta ennast kui persooni ja oma arvamusi-hinnanguid esile.

5.1 Diskussioon

Lähtudes muutustest, mis “OPi” formaadivahetusega kaasnesid, saab rääkida kultuuriajakirjanduse ajakirjanduslikustumisest. Senised oma valdkonna esindajatest saatejuhid asendati ajakirjanikuga, mis tekitas kultuuritegelastes vastakaid arvamusi. Seda põhjustas ajakirjaniku kultuurilise ja sümboolse kapitali puudumine kultuuriväljal (Bourdieu 1993, 2010, Hovden ja Knapskog, 2015), mis pani näiteks Eesti Teatriliitu kritiseerima ajakirjanike käsitlemist kultuurist, mis polevat asjatundlik ja professionaalne (Alla, 2015), saate kommentaariumis kirjeldati ajakirjaniku võimetust tekitada loomeinimesega õiget dialoogi (Hanson, 2015). Seega lasus uuel formaadil kohustus oma legitiimsust tõestada, mis on kultuuriajakirjanike tavapärase tööülesanne (Kristensen, 2015), arvestades nende positsiooni unikaalsust nii kultuuri- kui ka ajakirjandusväljal (Bourdieu, 1993, Scott, 1999).

Hoolimata sellest, et kultuuriajakirjanduse “ajakirjanduslik normaliseerimine” toob Skulte (2014) hinnangul kaasa süvaanalüüsi kadumise, toimus antud juhul formaadimuutmisega vastupidine nihe. Kuigi “OPis” pole kunagi olnud kohta põhjalikul süvaanalüüsil ja uue formaadiga vähenes ühele loole kulutatav keskmine aeg veelgi, muutis valdkonnaülene formaat kultuurikäsitlemise märgatavalt analüüsivamaks ja kriitilisemaks, mis kuulub Skulte (2014) järgi kvaliteetse kultuuriajakirjanduse juurde. See toimus suuresti tänu saatekülaliste valikupõhimõtetele, millega rõhuti rohkem kõrvaltvaataja analüüsivale positsioonile. Ka printsiibi, et kultuurikajastus peaks alati olema seotud kultuurisündmusega, kuid seejuures mingil viisil päevakorrast väljas (Scott, 1999), tõi saates rohkem esile just formaadimuutus, mis vaatas nii mõnegi kajastuse korral sündmusest kaugemale või sellest lausa mööda.

Formaadimuutusega kaasnenud kajastatavate kultuurivaldkondade avardumine ei mõjutanud aga “OPi” arusaama legitiimsest kultuurist. See tähendab, et “OP” kujundab oma teemavalikutega ühiskonna jaoks jätkuvalt legitiimseks vaid n-ö Eesti ja maailma “lipulaevade” kultuuri (Bourdieu, 1993). Alternatiivkultuuri või mittetraditsiooniliste kultuurivaldkondade kajastus puudub, kuigi kindlasti toimub nendes valdkondades Eestis ja laias maailmas nii mõndagi põnevat. Seejuures ei aita saade kaasa vähetuntud kunstnike kunstiilma sisenemisele, kuna neil pole juba varasemast teatavat sümboolset kapitali (Skulte, 2014). Kvaliteetajakirjandus peaks aga olema teadlik ka erinevatest nišiturgudest ja sealsetest väärtussüsteemidest (Scott, 1999). Praegu see teadlikkus “OPi” eetris ei kajastu ning ei kajastunud ka enne formaadimuutust valdkonnapõhises saadetes. See võib olla tingitud loomemajanduse printsibist, mis jätab vähemtasuvamad masse mitte kõnetavad kultuurivälja osad varju, mis omakorda ohustab kultuurilist mitmekesisust (Kõuts-Klemm, 2015).

Üldiselt saab aga öelda, et valdkonnaüleline formaat suurendas kriitilise professionaalse ja ühiskondliku analüüsi kaudu “OPi” osalust ühiskonna väärtushierarhiate ja sotsiaalsete tähenduste kujunemises, mis on Lauristini (2016) järgi Eesti kultuuriajakirjanduse uuenenud roll loojatele tagasiside andmise asemel. Niisiis on rahvusringhäälingule etteheidetud ajakirjandusliku distantsi puudumine ja kriitika kajastatud objekti suhtes (Oidsalu, 2016) “OPi” puhul formaadi uuendamisega mõnevõrra muutunud. Ajakirjanduslik distants suurenes juba näiteks saatejuhi osaluse muutumisega intervjuudes, millega taandati ta hinnangute andmisest. Samuti seisab uus formaat valdkonnapõhise kaotamisega vastu kultuurivaldkondade vaheliste piiride taastootmisele, mis aitab kaasa dialoogilisusele (Kõuts-Klemm, 2016).

Kuigi antud bakalaureusetööd sai alustatud skeptitsismiga uuenenud valdkonnaüleste saadete suhtes, on pärast mõlema formaadi analüüsimist autori arvamus muutunud. Lähtudes väitest, et tänapäevase kultuuri funktsiooniks on vajadusi tekitada, mitte rahuldada, ning et kultuuriajakirjandus peab sellele vastama ajakirjandusliku professionaalsuse kaudu (Skulte, 2014), on “OPi” meeskonnal raske tagada neid ajakirjanduslikke norme, kui saatejuht on omainimene keskkonnas, kus tegutsevad tema kajastus- ja kriitikaobjektid (Hellmann ja Jaakkola, 2011). Valdkonnaüleline “OP” on kindlasti ajakirjanduslikustunud, kuid seda valdavalt positiivses mõttes, hoolimata sellest, et saate vaadatavus on uue formaadiga mõnevõrra langenud. Ekraanil on arvamuste paletti arvestades tasakaalustatum, objektiivsem

ja analüüsivam kultuurisaade, mis vaatleb küll juba tunnustatud kultuuri, kuid ei sea enam teemavalikule otseseid valdkonnalisi piiranguid. Valdkonnapõhine saade ei pakkunud erinevalt töö autori eeldustest sügavamat kriitilist analüüsi ning jättis põhjendamatult juba eos “vaeslapse ossa” suure osa kultuurimaastikust.

Siiski leidis ka valdkonnapõhistes saadetes väärtuslikke elemente, mis uue formaadi tulekuga tahaplaanile jäid ja mis võib autori subjektiivsel hinnangul olla ka mõnetise populaarsuse languse põhjuseks. Tuleb tõdeda, et kultuurisaates “OP” on kahtlemata suur ja oluline roll saatejuhil. Traditsiooniliselt on “OPi” juhtinud pigem kultuuritegelased (nt Karl-Martin Sinijärv, Jim Ashilevi), mistõttu mõjus ka valdkonnaülese formaadiga kaasnenud ajakirjanikust saatejuht just pikaajasele kultuuritegelastest auditooriumile võõristavalt. Kuigi eelnevalt on välja toodud mitmeid ajakirjanduslikustumisega kaasnenud positiivseid tendentse, kadusid uue saatejuhiga ekraanilt ära vabamad vestlused, mis ei ole pelgalt küsimus-vastus vormis. See tähendab, et valdkonnaülese formaadi puhul ei ole saatejuhi isikul enam nii suurt rõhku, kuna hinnangute andmiseks ja kriitikas osalemiseks puudub ajakirjanikul kultuuriväljal tegutsejate vaates piisav kompetents.

Ajakirjanikku oma vaateid avaldama panna ei olekski aga kindlasti otstarbekas, kuna kultuuriga seotud inimesed ei võtaks teda ebapiisava kultuurilise ja sümboolse kapitali tõttu tõsiselt, mida kinnitavad varasemalt käsitletud näited (Höbe, 2017; Prommik, 2017). Samas pakuvad vabad vestlused või debatilised vaheldused tavapärastele “OPi” lugudele, mis on valdavas osas hoolikalt kokku monteeritud ja illustratiivsete kaadritega varustatud ülevaatelood. Mitme vestluspartneriga diskussioon tõmbab justkui saate tempo alla ning kahe või rohkema inimese vahetu kontakt laseb arutelul meeldivalt areneda. Võimalus kultuuri üle arutleda, ning seda näiteks võrreldes trükiajakirjandusega vahetus ja “elavas” võtmes, on ka üheks televisiooni kui meediumi eripäraks (Seppel, 1981), mistõttu oleks kahetsusväärne jätta see kasutamata.

Seega on autori hinnangul kaks võimalust, kuidas leida “kuldne kesktee”, et kombineerida mõlema formaadi parimad küljed. Esimeseks võimaluseks on lisada praegusele valdkonnaülesele formaadile järjepidev debati- või arutelurubriik (nagu aeg-ajalt “OP! Filmis” kasutatud “Must Foorum”), kus ajakirjanik modereerib kahe arutleja vestlust. Nii tekib tempokate ülevaatelugude vahel saates paus, mis laseb kujuneda teistsugusel ja

vahetumal arutelul, mis ei põhine ainult ühe inimese vastustel saatejuhi küsimustele. Teine võimalus on tuua saatejuhiks taas mõni kultuuriinimene, kelle kultuuriline ja sümboolne kapital võimaldab rohkem eelnevalt kirjeldatud vormis intervjuusid ja arutelusid. Seejuures oleks aga oluline tagada ajakirjanduslik taustajõud, et säilitada praeguse valdkonnaülese formaadi analüütiline ajakirjanduslik suund, mis on võrreldes valdkonnapõhise kajastusega muutnud “OPi” kultuurikäsitluse mitmekesisemaks.

Toetudes eelnevale diskussioonile püüab autor siinkohal sõnastada “OPi” rolli Eesti kultuurimeedias. Kuna “OPi” alustala on eelkõige kultuuri tutvustamine, ei oleks võimalik seda muuta, loomata täiesti uut saadet, mistõttu tuleb “OPi” rolli käsitleda eelkõige sellest lähtuvalt. Kultuurisaate “OP” ülesandeks saab autori hinnangul seega pidada (1) Eesti ja välismaise erisuguse kultuuri kajastamist, kaasates saadetes ka niši- ja alternatiivkultuuri ilminguid, (2) mitmekülgselt kultuuri käsitlemist, pakkudes teoste ja sündmustega otseselt seotud loomeinimeste intervjuerimise kõrval ka kriitilis-analüütilisi kommentaare ja vestlusi, ning (3) Eesti kultuurielu edendamist, jätkates kultuurikriitiku konkursi ja muude samalaadsete tegevustega. Konstrukttiivne kultuurikriitika ja selle tunnustamine vähendab saatele ette heidetud kultuuri patroneerimist (Oidsalu, 2016b), samas ei kahjusta aga negatiivse hinnangu korral ka käsitletavat kultuuritoodet, sest iga kajastust saab Scotti (1999) järgi kultuuriajakirjanduses pidada väärtuslikuks kajastuseks. Samuti astutaks nii vastu kultuuriajakirjanduses levivale loomemajanduse printsiibile (Kõuts-Klemm, 2016), pakkudes “kultuuri teenindava ajakirjanduse” (Kristensen, 2015) asemel ka kultuuriarutelu platvormi.

5.2 Meetodikriitika ja edasised uurimissuunad

Käesolevas töös kasutatud kvantitatiivne kontentanalüüs oli üldjoontes analüüsi eesmärgi saavutamiseks sobilik meetod, kuna võimaldas uurida saate sisu objektiivsete näitajate kaudu. Nii sai töö lähtekohtades välja toodud subjektiivseid arvamusi ja väiteid saadud tulemustega kontrollida. Siiski ei võimaldanud antud meetod ja ka bakalaureusetöö mahuline piirang uurida sügavuti just intervjuude sisu, mis autori hinnangul vajaksid põhjalikumalt analüüsi.

Seega pakub autor siinkohal välja kaks antud tööst lähtuvat suunda, mida tasuks tulevikus kindlasti uurida:

1. “OPi” intervjuude süvaanalüüs, kas kvantitatiivse või kvalitatiivse kontentanalüüsi

meetodiga, et kaardistada täpsemalt saate panus kultuuriarutellu.

2. Intervjuud "OPi" tegijate, kultuurivaldkondade erialaliitudega ja auditooriumiga, et leida vastused küsimustele, kuidas konkreetseid sisuvalikuid tehakse ja mida saatelt oodatakse. Selline uurimistöö aitaks otseselt kaasa ka paremini toimiva formaadi kujundamisele.

Kokkuvõte

Käesolev bakalaureusetöö uurib formaadivahetusest tingitud muutusi Eesti Televisiooni kultuurisaate “OP” sisus ja kultuurikäsitluses. Töös võrreldakse 2014. aasta algusest kuni 2015. aasta kevadhooaja lõpuni eetris olnud kolmele kultuurivaldkonnale keskenduvaid saateid (“OP! Kunst”, “OP! Teater”, “OP! Film”) alates 2015. aasta septembrist ekraanile jõudnud valdkonnaüleste saadetega. Uurimistöö eesmärk on kvantitatiivse meetodi abil analüüsida, kuidas muutusid formaadivahetusega “OPi” struktuur, saatekülaliste valik, kajastatud kultuurivaldkonnad, teemade geograafia ja kultuurikäsitluse ajendid ja viisid.

Teoreetilises peatükis peatutakse kultuuri- ja ajakirjandusvälja seostel, kultuuriajakirjanduse ajakirjanduslikustumisel, kultuuriajakirjanike töö eripäradel ja Eesti kultuuriajakirjandust läbivatel joontel. Samuti antakse ülevaade kultuurisaatest “OP”, formaadimuutusest tingitud arutelust ning saate vaadatavusest. Uurimistöö tulemused põhinevad standardiseeritud kontentanalüüsil, mille käigus analüüsiti 24 saadet – 12 valdkonnapõhist (2015) ja 12 valdkonnaülest saadet (2017) –, mis töid ekraanile kokku 108 lugu ja 198 saatekülalist.

Tulemustest nähtub, et valdkonnaülene formaat avardas “OPi” kultuurikajastust, tuues ekraanile lugusid rohkematest kultuurivaldkondadest, näiteks muusikast ja arhitektuurist, mis valdkonnapõhise formaadi raamidesse ei mahtunud. Valdkonnaüleste saadetest leiab rohkem ka lugusid, mis ei ole ajendatud konkreetsest kultuurisündmusest. Samuti on saate kultuurikäsitlus muutunud formaadivahetusega analüüsivamaks ja kriitilisemaks, sest saatekülaliste hulgas on kõrvaltvaataja positsioonis eksperte ja kriitikuid rohkem kui valdkonnapõhiste saadete puhul. Erinevalt varasemast reisisi valdkonnaülestes saadetes uuritava perioodil kultuuri kajastama välismaale, mis omakorda vähendas Tallinna-kesksust.

Formaadivahetusega muutus aga ka saatejuhi roll. Uus ajakirjanikust saatejuht taandus täielikult neutraalse intervjuerija rolli, mistõttu jõudsid ekraanile intervjuud ainult küsimusvastus kujul. Valdkonnapõhistes saadetes osales oma ala eksperdist saatejuht aga sageli ka ise vestluses, võimaldades sellega elavamat arutelu. Kuna aga ajakirjanikust saatejuhil puudub kultuuriväljal vastav kapital, et ise eksperdi rolli asuda, oleks siinkohal alternatiiviks kaasata saatesse mitme intervjueritavaga pikemaid grupivestlusi, mis pakuksid vaheldust teistele

tempokatele lugudele. Kuigi “OPi” põhieesmärgiks on alati olnud Eesti kultuuri tutvustada, suureneks sel viisil ka saate potentsiaal kultuuriarutelu pakkumiseks.

Käesolev töö annab ülevaate formaadivahetusega kaasnenud muutustest “OPis”, mis loob mitmeid võimalusi teema edasi uurimiseks. Huvitav oleks uurida, kuidas näevad “OPi” auditoorium, kultuurivaldkondade esindajad ja saatetegijad ise. Samuti tasuks keskenduda põhjalikumalt intervjuude analüüsile, mis võimaldaks teha laiaulatuslikemaid järeldusi saate kultuurikäsitus viiside kohta.

Summary

The present bachelor's thesis titled "The Estonian Television culture show "OP" before and after the change of format" examines the changes in the content of the show "OP" caused by the alterations in its format. The study compares the shows of the field-specific format covering only art, theatre, and film (aired between January 2014 and May 2015) to the shows of the all-culture format with no field-related restrictions (on air since September 2015). By using the quantitative research method, the thesis aims to analyze how the format change has affected the structure of the show, approaches to coverage, reasons for coverage, choice of interviewees, coverage of different cultural fields and the geography of covered subjects.

The theoretical chapter discusses the relations of the cultural and journalistic fields, the 'journalistification' of cultural journalism, the peculiarities of the work of cultural journalists, and the specifics of Estonian cultural journalism. In addition, it presents an overview of the culture show "OP", of the discussions in the media caused by the change of format as well as the viewership of the show. The results of the study are based on a standardized content analysis which examined 24 shows – 12 field-specific (2015) and 12 all-culture shows (2017) – in which 108 stories and 198 interviews were included.

The results show that the all-culture format broadened the coverage of culture in the "OP" by including stories of other cultural fields, for example music and architecture, which did not qualify for the field-specific format. Also more stories in the shows of the all-culture format are not driven by a specific cultural event. In addition, the approach to subjects has become more analytical and critical with the format change because there are more 'bystander' experts and critics among the interviewees in the all-culture shows than in the field-specific ones. The shows of the all-culture format also covered culture outside of Estonia, which reduced the amount of Tallinn-centered stories.

On the other hand, alongside the change of format, the new host of the show – a journalist – has taken the role of a neutral interviewer, due to which all the interviews in the show are in the form of plain questions and answers. In the field-specific shows, the hosts themselves – representatives of a specific field – often participated in the conversations, which made the discussions livelier. However, a journalist lacks cultural and symbolic capital in the cultural field, which makes it unreasonable to step into the role of an expert. Therefore, an alternative

option for offering variety to other fast-paced stories and interviews would be to include group conversations and debates in the show. Although the goal of the “OP” has always been to introduce culture, these kinds of discussions would increase the potential of the show as a platform for culture debates.

This thesis gives an overview of the changes in the content of the “OP” caused by the format change, which creates many possibilities for further research on the topic. It would be interesting to examine how the viewers, representatives of different cultural fields, and the producers themselves see the show. Also the interviews should be studied more thoroughly in order to make more detailed conclusions related to the approaches to culture in the show.

Kasutatud allikad

1. Aeltermann, M. (2011). *Eesti Televisiooni kultuurisaade OP! ja sõnateatri kajastamine "OP!"-is aastatel 1999-2011*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
2. Ala, J. (2015). OP!-i arusaamatu muutumine. *Postimees*, 16. september. Kasutatud 29.03.2017 <http://kultuur.postimees.ee/3329901/op-i-arusaamatu-muutumine>
3. Alla, H. (2015). Kired "OP!i" ümber. *Postimees*, 27. aprill. Kasutatud 29.03.2017 <http://kultuur.postimees.ee/3171203/kired-op-i-umber>
4. Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. Cambridge: Polity Press.
5. Bourdieu, P. (2010). *Distinction*. London: Routledge.
6. Bourdieu, P. (1999). *Televisioonist*. Tallinn: Perioodika.
7. Hanson, R. (2015). Nähtavale ilmus mõni tükk musta auku. *Postimees*, 16. september. Kasutatud 29.03.2017 <http://kultuur.postimees.ee/3330005/nahtavale-ilmus-moni-tukk-musta-auku>
8. Hellman, H. ja Jaakkola, M. (2011). From aesthetes to reporters: The paradigm shift in art journalism in Finland. *Journalism*, 13, 783–801.
9. Hovden, J. F. ja Knapskog, K. (2015). Doubly Dominated. *Journalism Practice*, 9, 791–810.
10. Höbe, L. (2017). Festival festivali pärast? *Sirp*, 13. jaanuar. Kasutatud 15.05.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/festival-festivali-parast/>
11. Ibrus, I. (2017). Millest ERRi juhikandidaadid ei räägi. *Postimees*, 10. märts. Kasutatud 28.05.2017 <http://arvamus.postimees.ee/4039671/indrek-ibrus-millest-erri-juhikandidaadid-ei-raagi>
12. Inselberg, K. (2010). *Toimetamine avalik-õiguslikus televisioonis ETV näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
13. Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 13.01.2016 <http://samm.ut.ee/kontentanalyys>
14. Kristensen, N. (2015). *Cultural Journalism and Cultural Critique in a changing Media Landscape*. Kasutatud 29.03.2017 http://curis.ku.dk/ws/files/146153891/Cultural_Journalism_and_Cultural_Critique_in_a_changing_Media_Landscape_2015_JP_introduction.pdf
15. Kuipers, G. (2011). Cultural Globalization as the Emergence of a Transnational Cultural Field: Transnational Television and National Media Landscapes in Four European

- Countries. *American Behavioral Scientist*, 55, 541–557
16. Kõuts-Klemm, R. (2015). *Kokkuvõte kultuuriajakirjanduse sisu monitooringust*. Kasutatud 29.03.2017
http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kultuuriajakirjandus_monitooringu_kokkuvote_kouts_3.pdf
 17. Kõuts-Klemm, R. (2016). *Kultuuriajakirjanduse sisuanalüüs (kvalitatiivne ja kombineeritud tekstianalüüs)*. Kasutatud 29.03.2017
https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/lopparuande_ii_osa_sisuanaluuus.pdf
 18. Külvet, G. (2016). *Eesti Televisiooni 2015. aasta kultuuriprogramm*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.
 19. Lauristin, M. (2012). Eestlaste kultuurisuhte muutused liikumisel siirdeühiskonnast võrguühiskonda. A. Aarelaid-Tart (toim). *Nullindate kultuur I: teise laine tulemine* (lk 13–43). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
 20. Lauristin, M. (2016). *Kultuuriajakirjandus kultuuriväljal ja ühiskonnas*. Kasutatud 29.03.2017
https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/kultuuriajakirjandus_kultuurivaljal_ja_uhiskonnas_.pdf
 21. Lutter, A. (2009). *Muutused saatesarjas Muusikaelu/Muusika ja Elu/MI aastatel 1998–2009*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
 22. Mälk, M. (2017). *E-kiri autorile*. 12. mai.
 23. Märka, V. (2011). Kus on kultuurisaadete veri ja pisarad? *Sirp*, 17. november. Kasutatud 29.03.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/film/kus-on-kultuurisaadete-veri-ja-pisarad/>
 24. Niineste, M. (2015). “OP!” läks kilumaks ja metsa ka. *Eesti Päevaleht*, 17. september. Kasutatud 15.05.2017 <http://epl.delfi.ee/news/melu/tahelepanek-op-laks-kilumaks-ja-metsa-ka?id=72470103>
 25. Oidsalu, M. (2016b). Plekktrummide kõrvulukustav vaikimine. *Sirp*, 15. aprill. Kasutatud 29.03.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/film/plekktrummide-korvulukustav-vaikimine/>
 26. Oidsalu, M. (2016a). Kultuurimeedia kui ajakirjanduse kõhupuhitus. *Sirp*, 25. november. Kasutatud 15.05.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c8-meedia/kultuurimeedia-kui-ajakirjanduse-kohupuhitus/>
 27. Prommik, A. (2017). Muidu kena inimene, aga kriitik. *Sirp*, 24. märts. Kasutatud 28.05.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/muidu-kena-inimene-aga-kriitik/>

28. Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 15.05.2017 <http://samm.ut.ee/valimid>
29. Ryan, J. ja Sim, D. A. (1990). When Art Becomes News: Portrayals of Art and Artists on Network Television News. *Social Forces*, 68, 869-889.
30. Scott, R. D. (1999). Bridging the cultural gap: How arts journalists decide what gets onto the arts and entertainment pages. *Critical Quarterly*, 41, 46–55.
31. Seppel, K. (1981). *ETV kultuuriteabe vahendajana*. Diplomitöö. Tartu Ülikool.
32. Skulte, I. (2014). Mis on kultuuriajakirjandus? *Sirp*, 30. jaanuar. Kasutatud 29.03.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/mis-on-kultuuriajakirjandus/>
33. Viilup, K. (2015). Margit Kilumets: ma ei tee saadet Sirbi toimetusele – ma teen saadet inimestele. *kultuur.err.ee*, 14. september. Kasutatud 15.05.2017 <http://kultuur.err.ee/308010/margit-kilumets-ma-ei-tee-saadet-sirbi-toimetusele-ma-teen-saadet-inimestele>
34. Visnap, M. (2010). Eesti raadio ja televisioon – meie kõigi ühine asi ja tegemine. *Sirp*, 4. veebruar. Kasutatud 29.03.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c8-meedia/eesti-raadio-ja-televisioon-meie-koigi-uehine-asi-ja-tegemine/>

Lisad

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

A. Üldandmed saatelõigu kohta

- A1. Kuupäev
- A2. Pealkiri/loo kokkuvõte
- A3. Kestus (mm:ss)
- A4. Märkmed formaadi eripärade kohta

B. Saatekülalised

- B1. Intervjueeritava, külalise nimi
- B2. Intervjueeritava, külalise roll
 - 1. Professionaalne loomeinimene
 - 2. Ekspert, kriitik
 - 3. Ajakirjanik
 - 4. Poliitik, muu avaliku elu tegelane
 - 5. Tavakodanik, tarbija
 - 6. Muu, raske määrata
- B3. Side käsitletava teose/sündmuse/objektiga
 - 1. Otseselt seotud
 - 2. Kaudselt seotud
 - 3. Ei ole seotud

C. Kultuurivaldkonnad

- C1. Kultuurivaldkond
 - 1. Kirjandus
 - 2. Teater
 - 3. Film
 - 4. Televisioon
 - 5. Raadio
 - 6. AV- ja digikultuur
 - 7. Muusika
 - 8. Tants
 - 9. Rahvakultuur
 - 10. Kunst
 - 11. Disain, mood
 - 12. Arhitektuur
 - 13. Kultuuripoliitika
 - 14. Teadus
 - 15. Muu kultuur
- C2. Teose žanr (valdkonnaspetsiifilised jaotused allpool)

D. Geograafia

- D1. Teose/objekti/teema keskne kultuuriruum
 - 1. Eesti
 - 2. Tallinn
 - 3. Eesti eri piirkonnad, Eesti väljaspool Tallinna

4. Eesti ja teised maad
5. Eesti kultuur välismaal
6. Teised kultuurid Eestis
7. Teised maad
8. Globaalne, üleilmne

D2. Objekti/sündmuse asukoht või toimumiskoht (samad variandid nagu eelmisel kategoorial)

E. Teemakäsitus

E1. Käsitlemise ajend, fookus, ajakajalisus

1. Esitlus, esietendus, esiettekanne, näituse avamine
2. Uudisteos, etendus, kontsert, heliplaat, näitus (viimasel 3 kuul avalikustatud)
3. Konkursid, võistlused
4. Preemiad, autasud, tunnustused
5. Festivalid, messid, biennaalid
6. Ringreisid, esinemised väljaspool Tallinna või Eestit
7. Konverentsid, seminarid
8. Tähtpäevad, juubelid
9. Erakordsed sündmused (surm, õnnetus)
10. Vastukaja meedias varem avaldatule
11. Sündmuslik ajend puudub
12. Sündmuslik ajend kaudne, loo fookus mujal

E2. Käsitusviis

1. Kirjeldus, uudis, neutraalne sündmuse edastus
2. Tõlgendus, jutustus, lugu, teose sisu edasiandmine
3. Elamuse väljendamine, mulje kirjeldus, retseptioon
4. Professionaalne analüüs, kriitiline erialane refleksioon
5. Ühiskondlik analüüs, sotsiaalse tähenduse refleksioon
6. Filosoofiline analüüs, teoreetiline refleksioon, kultuuriteooria
7. Ideoloogiline, normatiivne hinnang
8. Muu, raske määratleda

E3. Probleemsus

1. Ei viita, käsitletakse ainult konkreetset teost
2. Viidatakse probleemile, pole kesksel kohal
3. Probleem on keskne

E4. Pildiline materjal

1. Vahendatakse illustratiivseid kaadreid
2. Ei kasutata illustratiivset pildilist materjali, kaadris ainult esinejad

E5. Saatejuhi osalus/roll

1. Ei osale üldse (nt esineja räägib pausideta lugu)
2. Intervjueerija, küsimused välja monteeritud
3. Intervjueerija, küsimused kuuluvad, üldiselt ka kaadris nähtav
4. Vestluspartner, esitab suunavaid küsimusi, avaldab arvamust, annab hinnanguid
5. Moderaator, modereerib kahe või rohkema kõneleja arutelu

Teater

C2. Teosed, lavastused, etendused

1. Sõnalavastused
2. Muusikalavastused

3. Tantsulavastused
4. Muud etenduskingid (nt tsirkus, mustking)
5. Mitmed erinevad žanrid
6. Muu

Film

C2. Teosed

1. Mängufilmid
2. Dokfilmid
3. Animafilmid, nukufilmid, joonisfilmid

Kunst

C2. Teosed

1. Maal
2. Graafika
3. Skulptuur
4. Tarbeking (naha-, klaasi-, tekstiili- ja ehtking, keraamika)
5. Performance
6. Erinevad installatsioonivormid
7. Fotoking
8. Videoking
9. Meediaking, arvutiking, tehnoloogiline king jms
10. Erinevad žanrid
11. Muu

Arhitektuur

C2. Teosed

1. Projektid, maketid
2. Valmis ehitised, rajatised
3. Linnadisain, väikevormid linnas
4. Sisearhitektuur, sisekujundus
5. Maastikuarhitektuur
6. Arhitektuuriraamatud
7. Muu

Muusika

C2. Teosed

1. Heliteosed, kontserdid (elav esitus): süvamuusika
2. Heliteosed, kontserdid (elav esitus): rahvamuusika, pärimusmuusika
3. Heliteosed, kontserdid (elav esitus): jazz
4. Heliteosed, kontserdid (elav esitus): popmuusika, rock, punk, muud kaasaegsed massileviga muusika liigid
5. Heliteosed, kontserdid (elav esitus): Erinevad žanrid
6. Heliteosed, kontserdid (elav esitus): raske määratlema
7. Heliplaadid, salvestised: süvamuusika
8. Heliplaadid, salvestised: rahvamuusika, folk
9. Heliplaadid, salvestised: jazz

10. Heliplaadid, salvestised: popmuusika, rock, punk, muud kaasaegsed massileviga muusika liigid
11. Heliplaadid, salvestised: erinevad žanrid
12. Heliplaadid, salvestised: raske määratlada

Tants

C2. Teosed, lavastused, etendused

1. Klassikaline tants
2. Kaasaegne tants, moderntants, loovtants
3. Rahvatants
4. Peotants
5. Muu, raske määratlada

Disain, mood

C2. Tooted

1. Tootedisain
2. Teenusedisain
3. Graafiline disain
4. Moelooming
5. Riietus
6. Reklaam
7. Muu

Lisa 2. Uuritud saatelõikude ja intervjueeritavate nimekiri

2015. a valdkonnapõhised saated		2017. a valdkonnaülesed saated	
06.01	Tartmusi näitus tänavakunstist Marika Agu	10.01	Yayomi Kusama näitus Helsingis Maija Tanninen-Mattila Helene Vetik
06.01	Peeter Alliku kunst Peeter Allik	10.01	Modigliani näitus Helsingis Susanna Pettersson Toomas Edur
06.01	Šveitsi ja Balti kunst KUMUs Felicity Lunn Liina Siib	10.01	“Lumi punasel lagedal” Jaanus Piirsalu Aljona Suržikova
06.01	Vindid Tallinna kunstihoones Vahur Kraft	10.01	Kaido Ole Kunstihoones Kaido Ole Maria Arusoo
13.01	“Meie aja kangelane” Endlas Elma Künnapas Mihkel Tomberg Andrea Annus	10.01	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Aleksandr Žilenko
13.01	Draamateatri “Viimasel minutil” Anu Saluäär-Kall	17.01	Maimikute “Minu näoga onu” Andres Maimik Katrín Maimik
13.01	Kaisa Selde NUKUs Kaisa Selde Siim Tõniste	17.01	Kunstiakadeemia uus hoone Mart Kalm
13.01	“Budapest” Von Krahlis		

	Tiina Tauraite Erki Laur Juhan Ulfsak		Joel Kopli
20.01	DocPoint festival Kaarel Kuurmaa Jaak Kilmi Liina Triškina Priit Pääsuke Mart Taniel Priit Tender Liivo Niglas	17.01	“Küllus” Rakvere teatris Filipp Los Üllar Saaremäe
		17.01	“Manchester by the Sea” Henryk Novod Kadri Karro
		17.01	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Ivo Uukkivi
		24.01	Rainer Sarneti “November” Andrus Kivirähk Peeter Torop Maarja Ojamaa
20.01	Uute filmide soovitudused Laurence Boyce Mart Rummo Kristiina Davidjants	24.01	Tartu Aparaaditehas Lemmit Kaplinski Ahto Külvet
20.01	Oscarite jagamine Tristan Priimägi	24.01	Koomiksinäitus Tartmusis Andreas Trossek Margo Nugin
03.02	Rändnäitus "Kohatu" Marten Esko Marco Laimre	24.01	DocPoint festival Tristan Priimägi Liis Nimik
03.02	Malle Leis Tartmusis Tiiu Talvistu Sandra Jõgeva	24.01	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Kersti Kreismann
03.02	Omaalgatuslikud galeriid Maarin Ektermann Kristiina Õllek Kirke Kangro Kadi Estland	07.02	Ööbiku gastronoomitalu nõud Ants Uustalu Kaja Altvee Anna Magdaleena Kangro
03.02	Peeter Allik Kunstihoones Vaiko Eplik	07.02	“Väike prints” NUKUs Rosita Raud Erik Moora
10.02	“Mirandolina” VAT-teatris Giorgio Bongiovanni Katariina Unt	07.02	Jim Jarmouschi uus film Andrei Liimets Rain Tolk
10.02	“Eesti ajalugu” Vaba Laval Valdur Mikita	07.02	Jan Skolimowski looming Karin Paulus Jan Skolimowski
10.02	“Savisaar” NO99s Anders Härm	07.02	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Margus Tabor
		14.02	Renate Keerd Von Krahlis Valle-Sten Maiste Kristiina-Hortensia Port
03.03	Uus film "Vehkleja" Märt Avandi		
03.03	Filmikassett Von Krahlis Maarja Hindoalla Peeter Simm	14.02	Erki Pärnoja uus muusika Sten Teppan Erki Pärnoja

03.03	Must foorum: (uued) sõjafilmid Tarmo Jüristo Mart Nutt	14.02	Paul Delvaux ja Urve Küttner Jaak Kangilaski Harry Liivrand
10.03	Ladyfest Tallinna Kunstihoones Rebeka Põldsam	14.02	Tom Fordi “Ööloomad” Antonio Kaspar Viilup
10.03	Kirjastus Lugemik Indrek Sirkel Anu Vahtra	14.02	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Maria Avdjuško
10.03	Ülo Suusteri näitus KUMUs Liisa Kaljula Anu Allas	21.02	Toompere lavastus Draamateatris Andrus Vaarik Hendrik Toompere
10.03	Andres Lõo looming Liina Vahtrik	21.02	Ultima Thule juubel Tõnis Kahu Anne Soosalu
17.03	“Sügise Unenägu” Linnateatris Elmo Nüganen Elisabet Reinsalu Madis Kalmet	21.02	Näitus “Pesupäev” Ülle Kruus Ulvi Haagenzen
17.03	“Üle vee” Vaba Laval Helen Rekkor Mairi Jõgi	21.02	Film “Kuuvalgus” Greta Varts Karlo Funk
17.03	“Kui tuvid kadusid” Maimu Berg	21.02	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Indrek Ojari
17.03	Noorte teatripäev Pärnus Kaili Viidas Chrystal-Katriin Kopti Anti-Holger Mutik	07.03	Michel Sittow Taanis Greta Koppel Troels Filtenborg Hanne Kolind Jorgen Wadum
24.03	“Sokurovi hääl” Tiina Lokk P.I.Filimonov	07.03	Kaido Kirikmäe looming Kaido Kirikmäe Madis Aesma
24.03	Manfred Vainokivi filmid Manfred Vainokivi	07.03	“Frantz” Riina Sildos
24.03	Dokfilm “Sipelgapesa” Vladimir Loginov	07.03	Koolimäe puhkemaja Helene Vannari
24.03	“Kiired ja vihased” Kaur Kender	07.03	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Elina Purde
07.04	Hilma af Kilnt KUMUs Vilen Künnapu	14.03	“Tom of Finland” Anna Laine Mikko Silvennoinen
07.04	“Ehe kunst või petukaup?” Greta Koppel	14.03	“Don Quijote” VAT-teatris Aare Toikka Kadi Herkül
07.04	Laurensius Vaal galeriis Laurensius	14.03	“Elust maal” Kunstihoones Kaarin Kivirähk Margus Mikomägi
07.04	“Surm ja ilu” KUMUs Kati Ilves Toomas Volkmann		
07.04	Kai Kaljo “Isa kirjad”		

	Marko Raat	14.03	“Femmaaž” tantsud Marie Pullerits Jürgen Rooste
14.04	“Põhjas” Rakvere teatris Heili Sibrits Madis Mäeorg Natali Lohk	14.03	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Sulev Teppart
14.04	“Idioot FM” Lavakas Christopher Rajaveer Markus Habakukk Ester Kuntu Sasha Pepeljajev	21.03	“T2 Trainspotting” Andrei Liimets Taavi Eelmaa
14.04	“Vennad Karamazovid” Hendrik Toompere	21.03	“Roosa puu” Vaal galeriis Laurentsius Tiit Pääsuke
14.04	Tsirkusekunsti festival Kaja Kann Kert Ridaste	21.03	Tallinn Music Week Koit Raudsepp
21.04	“Morten lollide laevas” Kaspar Jancis Riho Unt	21.03	Maailmafilmi festival Margus Haav Carlo Cubero
21.04	Lastefilmide stsenaaristika Ilona Martson	21.03	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Tanel Ingi
21.04	Sõpruse kino juubel ja “Takso” Jaana Ruus	04.04	Rahvusarhiiv Noora hoone Raul Vaiksoo Kersten Kõrge
21.04	“Fast Eddy vanad uudised” Hans H. Luik Marko Raat	04.04	“Macbeth” Linnateatris Üllar Saaremäe Antti Mikkola
21.04	HÖFF festival Ralf Sauter	04.04	“Põrgu-Jaani” valmimine Katrín Kissa Matis Mäesalu Jaanus Vahtra
		04.04	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Piret Laurimaa
		18.04	“100 Soome asja” Pekka Toivanen Karin Paulus
		18.04	Kinod Eestis Siim Rohtla Mihkel Salk
		18.04	Vadi “Furby tagasitulek” Urmas Vadi Liina Vahtrik
		18.04	“ARS17” Kiasmas Kati Kivinen
		18.04	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Peeter Tammearu
		02.05	ERKI moeshow Hanna Haring Kätlin Kaljuvee

	Kristel Kuslapuu Andro Kõöp
02.05	Kriitikute tutvustus
02.05	Elu- ja ärihoone LAEV Ülar Mark Raivo Kotov
02.05	“Unistajad” NO99s Valle-Sten Maiste Erle Loonurm
02.05	Anu Põder KUMUs Marge Monko Neeme Külm
02.05	Eesti Näitlejate Liit 100 rubriik Arvo Kukumägi

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Greta Külvet (06.07.1994)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Eesti Televisiooni kultuurisaade “OP” enne ja pärast formaadimuutust”, mille juhendaja on Ragne Kõuts,

1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 29.05.2017